

bibban

FINLANDS SVENSKA BIBLIOTEKSFÖRENINGIS MEDLEMSTIDNING NR 3/2014

Årskonferens i Åbo IFLA WLIC i Lyon Biblioteksdagar i Umeå

Vi vill tacka våra sponsorer!

BTJ

Konstsamfundet

Kulturfonden för Sverige och Finland

Regionförvaltningsverket

Stiftelsen Emilie och Rudolf Gesellius fond

Svenska folkskolans vänner

Svenska kulturfonden

Undervisnings- och kulturministeriet

William Thurings stiftelse

Åbo stadsbibliotek

Brinner du för katalogiseringsfrågor
på svenska?

Kontakta genast Isabel Johansson, isabel.johansson@triton.fi.

Innehåll

4. Notiser
7. Så ett frö av inspiration
8. Budget 2015
9. Verksamhetsplan 2015
10. För läsningen, tillsammans
12. Läsambassadören
13. Boken är ett munblåst fönster
14. IFLA WLIC 2014
17. På väg mot förnyade redskap
18. Skolans centrum
20. Vårmöte i Vasa
22. Biblioteks dagar i Umeå
25. Pensionären och boken
27. Mer eller mindre öppet?
28. Nationella biblioteks dagen 2014
30. Nya bibliotekschefer

Bibban

är Finlands svenska biblioteks förenings medlemstidning, som utkommer tre gånger om året. Bibban publiceras även på www.fsb.fi. Redaktionen e-postadress är bibban@fsb.fi.

Chefredaktörer

Mikaela Byskata-Ahlskog (nr. 1)
Monica Borg-Sunabacka (nr. 2)
Lisa Nylund (nr. 3)

Ansvarig utgivare

Christian Nelson (ordf.)

ISSN

1459-5044

Layout

Mattias Wikström/Tigerby

Tryckeri

Forsberg, Jakobstad

Prenumerationspriser

För icke-medlemmar i Finland 35 €/år
och i utlandet 45 €/år.

Annonser

Vill du annonsera i Bibban? Hör i så fall av dig till bibban@fsb.fi.

Annonsspriser:

Helsida (bakpärme) 350 €
Helsida (inlägga) 300 €
Halvsida 200 €
Fjärdedelssida 150 €

Material

Material levereras enklast per e-post till bibban@fsb.fi.

Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera text och bilder före publikation och ansvarar ej för returnering av inskickat material.

Biblioteket en pedagogisk resurs?

Vi på biblioteken ser ofta biblioteken som en pedagogisk resurs som finns till för att stöda lärande och studier på alla olika nivåer – från den grundläggande utbildningen till universitetens påbyggnadsexamina. Vi betraktar våra samlingar som en absolut nödvändighet för skolgång och studier. Vi ser informationskompetens som en av de viktigaste färdigheterna i dagens informationssamhälle. Men hur ser andra på bibliotekets roll?

Beklämmande nog lyfts bibliotekens pedagogiska roll inte fram i utkastet till nya läroplansgrunder som skall gälla för den grundläggande utbildningen från och med 2016. Detta trots att undervisningsministeriet redan 2003 i publikationen Biblioteksstrategi 2010 uppmanade de allmänna biblioteken att samarbeta med utbildningsväsendet. Ett samarbete mellan bibliotek och skola är av yttersta vikt för att utveckla elevernas förmåga att söka och hantera information, men självfallet även för att främja läsande och hjälpa eleverna att behärska det vidgade textbegreppet. Bibliotekens pedagogiska roll borde tydliggöras i läroplansgrunderna och i dem kunde ingå ett krav på kommunvisa planer för hur samarbete mellan skola och bibliotek skall fungera.

Hur ser det då ut i högskole-

världen? Vi som jobbar på högskolebiblioteken talar om att vi undervisar i informationssökning och informationskompetens. Är bibliotekets föreläsningar och kurser en integrerad del av de studerandes studier – eller handlar det snarare om att marknadsföra bibliotekets tjänster och att lära ut hur man använder dem?

Att vara informationskompetent som högskolestuderande innebär inte bara att man behärskar den egna högskolans bibliotek och förmår hitta den information man behöver. Man måste också kunna bedöma informationens relevans och framför allt kunna ta till sig den information som hittas. Man behöver kunna handskas med informationen och även själv kunna skriva vetenskaplig text enligt det egna ämnets praxis. Ett av de allra viktigaste målen med en högskoleexamen är att man lär sig tänka kritiskt och analysera olika fenomen med det ämnesområdets glasögon. Att avlägga en examen och bli en del av den akademiska traditionen innebär inte bara att man skall avklara vissa specifika uppgifter och tillägna sig en viss kunskapsmängd. Man behöver även behärska det egna ämnets litteracitet. Hur kan biblioteken då stöda detta? Om bibliotekens föreläsningar endast ses som "bibliotekskunskap" är vi inga-

Christian Nelson

Ordförande för FSBF.

lunda en integrerad del i den pedagogiska processen.

Det borde inom varje högskola finnas en tydlig strategi för bibliotekets pedagogiska roll. Det behövs en diskussion mellan alla berörda parter, d.v.s. så väl undervisande personal på institutioner och avdelningar som bibliotekspersonal, framför allt om hur biblioteket kan stöda de studerandes lärande. En sådan diskussion kunde inte bara främja de studerandes studieresultat såväl kvantitativt som kvalitativt men också motverka den stereotypa bilden av bibliotekspersonalen som bokstämplande vänner av ordning. Kanske det i förlängningen skulle betyda att bibliotekarier kunde få en lön som motsvarar de uppgifter som vi utför?

FSBF 2014

Styrelsen

Christian Nelson

ordförande, informatiker, Tritonia
christian.nelson@fsb.fi
Tel. 044 761 2674

Byskata-Ahlskog, Mikaela (ÖS)

mbyuskata@gmail.com

Borg-Sunabacka, Monica (ÖS)

Avdelningschef,

Stadsbiblioteket i Jakobstad

monica.borg-sunabacka@jakobstad.fi

Johansson, Isabel (ÖS)

Kassör

bibliotekssekreterare, Tritonia

isabel.johansson@triton.fi

Höglund, Eva (SFS)

Sekreterare

Bibliotekarie,

Åbo Akademis bibliotek

eva.hoglund@abo.fi

Muurinen, Lisbet (SFS)

Vice ordförande

Informatiker, Vanda stadsbibliotek

lisbet.muurinen@vanta.fi

Andersson, Helena (SFS)

Ansvarig för medlemsregistret

Servicechef,

Esbo stadsbibliotek

helena.andersson@espoo.fi

Suppleanter

Nylund, Lisa (su/Muurinen)

Barnbibliotekarie,

Raseborgs stadsbibliotek

lisa.nylund@raseborg.fi

Tirkkonen, Jolanda (su/Höglund)

Bibliotekarie,

Pargas stadsbibliotek

jolanda.tirkkonen@pargas.fi

Ginström, Martin (su/Andersson)

Bibliotekarie,

Svenska litteratursällskapets bibliotek

martin.ginstrom@sls.fi

Sandström, Marina (su/Borg-Sunabacka)

Bibliotekschef,

Vörå kommunbibliotek

marina.sandstrom@vora.fi

Seitamaa-Svenns, Sari (su/Johansson)

Bibliotekschef,

Korsholms kommunbibliotek

sari.seitamaa-svenns@korsholm.fi

Sägfors, Lena (su/Byskata-Ahlskog)

Pedagogisk informatiker,

Vasa stadsbibliotek – landskaps-

bibliotek

lena.sagfors@vaasa.fi

Södra Finlands sektion (SFS)

Ordförande: Lisbet Muurinen

Sekreterare: Helena Andersson

Österbottenska sektionen (ÖS)

Ordförande: Monica Borg-Sunabacka

Sekreterare: Isabel Johansson

Medlemsavgift

Ordinarie medlem 25 €

Studerande, arbetslösa, pensionärer,

moderskaps- och vårdlediga 10 €

IBAN: FI1280001270200513

BIC: DABAFIHH

Referensnummer: 3005015

Betalarens namn bör vara samma som

medlemmens.

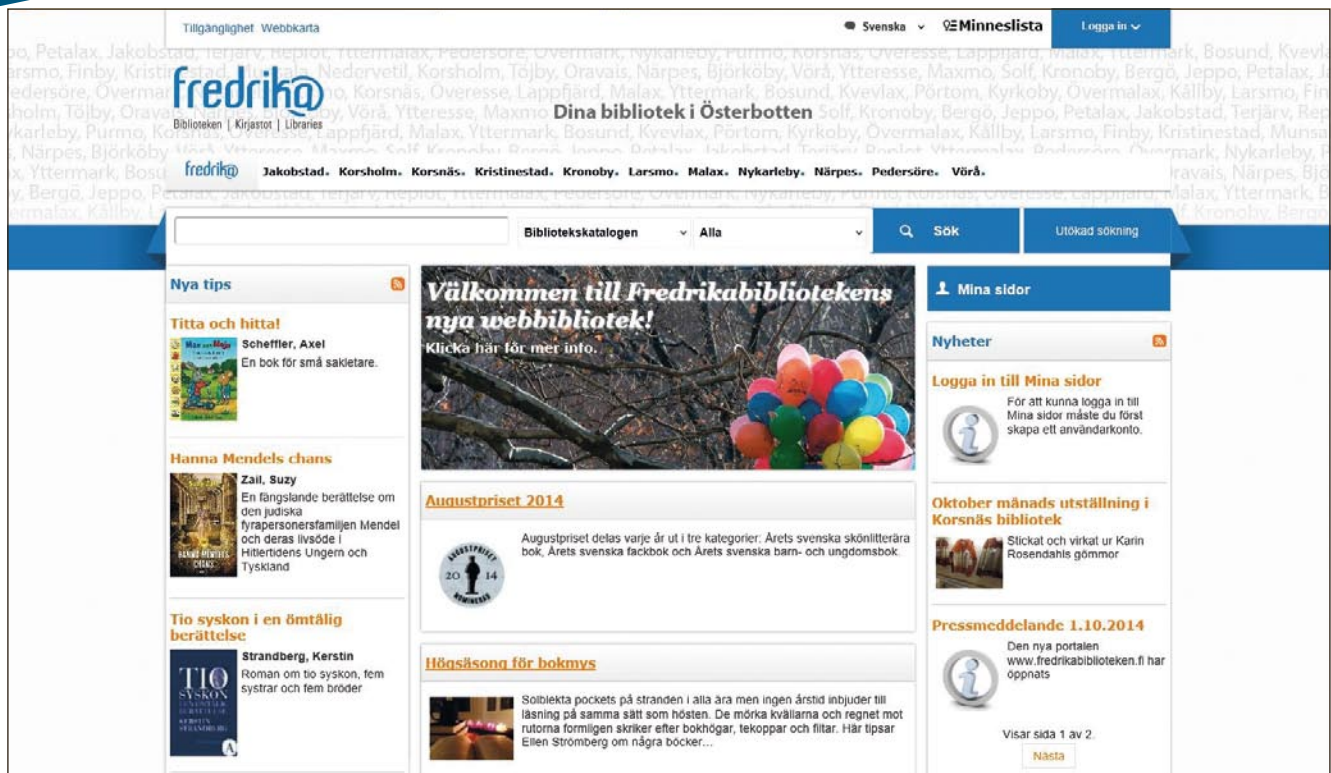
Adressändringar

Meddelas per e-post till Helena

Andersson, medlem@fsb.fi

Webbplats

www.fsb.fi

FREDRIKA BIBLIOTEKEN

Fredrikabiblioteken har en ny webbportal

Maria Kronqvist-Berg

Malax kommunbibliotek.

Den 1.10.2014 kl. 10 öppnades Fredrikabibliotekens nya gemensamma webbportal: www.fredrikabiblioteken.fi. Den är ett samarbete mellan biblioteken i Kronoby, Larsmo, Jakobstad, Pedersöre, Nykarleby, Vörå, Korsholm, Malax, Korsnäs, Närpes och Kristinestad. Portalen samlar bibliotekens webbplatser och webbkataloger under samma adress och biblioteken samarbetar också kring att skriva artiklar och ge boktips. Målet är att ge kunderna en lättillgänglig inblick i allt vad biblioteken har att erbjuda: evenemang, läsoplevelser, kunskap och mycket mer.

Bakgrund

Fredrikabibliotekens lyckade samarbete har pågått i över 20 år och nu med den nya portalen blir samarbetet ännu synligare också för kunderna. Fredrikas ledningsgrupp har haft möjlighet att samarbeta med pro-

gramleverantören Abilita för att utveckla nya produkter för Fredrika, tack vare gemensamma arbetsinsatser och understöd från Undervisnings- och kulturministeriet, NTM och RFV. Portalen är uppbyggd med Open Library Solutions program CS Library (version 3.7i) med Abilitas biblioteksprogram Gemini som bas. Arbetet med portalen har pågått och planerats sedan våren 2013, men redan tidigare använde Stadsbiblioteket i Jakobstad CS Library. Lina Granqvist-Björkskog, Anna Gripenberg och Tomas Högväg har varit Fredrikas nyckelpersoner som arbetat hårt för att utveckla webbportalen, tillsammans med en arbetsgrupp med medlemmar från alla Fredrikabibliotek.

Nya möjligheter för kunderna

Bibliotekskatalogens sökfunktion är nu mera lik de populära sökmotorerna som många av kunderna är vana vid. Förutom att söka, reservera och förlänga kan kunderna nu också kom-

mentera och betygsätta böcker. De senast betygsatta böckerna lyfts fram på ingångssidan. I katalogen finns pärmbilder och beskrivningar av böckerna och man kan också se om det skrivits en artikel eller ett boktips om en bok och förslag på liknande verk. Den nya portalen hjälper på så vis kunderna att hitta länsinspiration. Kunderna kan också göra egna minneslistor t.ex. över böcker de vill läsa eller favoritböcker.

Fredrikasamarbetet blir synligare för kunden genom att man kan knyta alla sina lånekort inom Fredrika till ett användarkonto. Bibliotekens webbsidor är nu uppbyggda enligt samma design vilket gör att kunderna lätt hittar information om öppettider, evenemang, samlingar med mera. Portalen är tvåspråkig och det finns även grundläggande information på engelska.

Kunderna ska kunna ha biblioteket med sig överallt, därför är webbplatsen responsiv. Det innebär att den fungerar bra på mobila enheter såsom surfplattor och smarttelefoner.

Nya utmaningar för bibliotekspersonalen

Portalen är inte bara ny för kunderna utan också bibliotekspersonalen har fått nya webbsidor och en ny katalog att arbeta med. Alla Fredrikabibliotek har en ansvarsvecka, vilket innebär att ett bibliotek i gången ansvarar för att innehållet på portalen förnyas t.ex. genom att skriva nya artiklar och boktips. Fredrikabiblioteken samarbetar också med Vasa stadsbibliotek-landskapsbibliotek kring innehållsproduktionen och man har även engagerat andra personer i att skriva artiklar och boktips. Det ligger mycket arbete bakom att bygga upp portalen, men den stora utmaningen ligger nu i att hålla den aktuell och utveckla portalen genom fortsatt gott samarbete.

Genom att skanna QR-koden kommer du direkt till den nya portalen.

SKATA

STUGOR OCH DRÖMHUS I 1900-TALETS JAKOBSTAD

Skatas historia i ord och bild

Strax norr om Jakobstads stadskärna ligger Skata, stadsdelen Norrmalm, ett av Finlands största trähusområden. Stadsdelen har också en egen förening, Skata r.f., som i år tillsammans med redaktör Heidi Jylhä ger ut en bok i ord och bild om livet i Skata under 1900-talet.

Skataborna har via enkät och intervjuer bidragit med egna berättelser och därtill har föreningen fått tillgång till bilder ur privata fotoalbum. Flera intressanta berättelser från 1920-talet och framåt finns med i boken. Jakobstads museum har följt arbetet och bidragit med historisk sakkunskap och med foton ur muséets digra bild-

arkiv. Stämningar Skata har bjudit på genom tiderna fångas med skönlitterära citat ur lokala författares verk. De skönlitterära citaten härrör sig från bland andra Anna Bondestams, Wava Stürmers och Kaarlo Haapanens böcker.

Boken åskådliggör hur världen – och Skata med den – inom en relativt kort tid har förändrats. Skata har anor från 1700-talet och den har fungerat som stadens tomtreserv ända fram till 1960-talet. Det var hit man styrde nybyggarna och här fanns rum att hyra för dem som kom till staden från landsbygden för att söka arbete. Genom historien har Skata varit

småfolkets stadsdel och under 1900-talets första hälft blev det en utpräglad arbetarstadsdel som på 1960-talet levde under rivningshot. Höghus skulle ersätta de i många fall nedgångna husen. När den nya stadsplanen kom år 1983 och trähusområdet blev skyddat vaknade stadsdelen ur sin törnrosasömn och en renoveringsiver startade. Idag är intresset för Skata stort, både bland dem som bor där och dem som besöker staden. Det ordnas guidade rundturer om sommaren och privatpersoner har öppnat portarna för besökare under Öppna gårdar-evenemangen.

Boken förmedlas via förlaget Scriptum. **M.B-S.**

Surfa på bokvägen

Surfa på bokvägen är rubriken för FSBF:s läskampanj på tre orter med Lovisa först ut i november, följt av Jakobstad och Pargas på vårkanten.

FSBF:s planer på en läsbassadör gick i stöpet men RFV och SFV beviljade medel som stöd för idén. Ändamålet blev mera allmänt formulerat att gälla för läsfrämjande bland barn och unga.

Finlandssvenska författare och illustratörer av barn- och ungdomslitteratur har bildat en ny förening, FIBUL r.f. Ordförande Henrika Andersson och Tove Appelgren hördes i medierna under sommaren och berättade om syftet att göra inhemska barnböcker och deras upphovsmän och -kvinnor mera synliga. FSBF har ett liknande syfte, att jobba läsfrämjande och att föra fram bibliotekens andel i den verksamheten. Det var en utmärkt utgångspunkt för samarbete som resulterade i ”bibliotekens läskampanj”. En arbetsgrupp med representanter för FIBUL, respektive bibliotek och FSBF planerar det hela och arbetet fördelas så att FSBF bekostar kampanjen, biblioteket organiserar författarbesöken och FIBUL står för innehållet. Läsbassadör Katarina von Numers Ekman är FIBUL:s sekreterare och medverkar kostnadsfritt.

Terese Bast har gjort affischen för läskampanjen och tanken är att FIBUL och FSBF med gemensamma krafter ska uppmärksamma läsandets glädje och positiva bieffekter. Idag gäller det att variera uttrycksformen för sitt budskap för att nå fram i medierna. Hur vi ska marknadsföra det hela och om det lyckas, återstår således att se. **M.B-S.**

Muminturné

Barnens och de Ungas bokkalas BUK har under de senaste åren växt sig allt större, och i år var också daghem och förskolor involverade för första gången. Veckorna före Bokkalaset i Ekenäs turnerade bokbussen till alla svenskspråkiga daghem i Raseborg med inga mindre än muminfamiljen som gäster. Muminpappan (Sixten Lundberg) läste högt ur bilderboksklassikern "Hur gick det sen?", Mumminmaman (Maria Sundell) var värdinna och Snusmumriken (Carl-Magnus Blomberg) körde. På två veckor hann trion ta emot 51 grupper och över 700 barn. Besöken var mycket uppskattade bland barnen. Turnén krävde en hel del pusslande med tidtabellerna och bussen var ur reguljär trafik under dessa veckor, men det var det värt för att en gång få göra en sådan här extra satsning på daghemsbarnen.

▲ Mumingänget samlat vid bokbussen.

ANNETTE STRÖM

Svar till Merete Mazzarella

Meretes bibliotek – Mazzarellas kolumn i Bibban 2/2014 – var upplyftande och personlig. Men jag tycker att den också är värd några repliker.

Hon skriver att dagens "folkbibliotek" – det vill säga allmänna bibliotek här hos oss – är präglade av en mera "avspänd trivsel", men att hon inte vill "låna eller lämna tillbaka i automat". Situationen varierar säkert från bibliotek till bibliotek. En av orsakerna till att automater betjänar i rutinärenden som utlåning och inlämning är ju, att det skall finnas tillräckligt med resurser till mera ingående, djupare och krävande uppgifter. Dessutom är utlåning i automat för en del kunder mera personlig; i det avseendet att de kan låna vad de vill utan att "sträng" (som Mazzarella karakteriserar

de bibliotekarier hon i de lägre tonåren såg på andra sidan disken) personal övervakar och följer upp vad hon, han och hen släpar med sig hem.

Mazzarella vill att det ska finnas personal "som är intresserad av litteratur, som kan bygga upp ett förtroende i förhållande till sina kunder, diskutera läsoplevelser, ge boktips". Faktum är som sagt, att införande av automater är en lösning på tids-/budgetproblem, en avsikt att uppfylla Mazzarellas önskan. Genom att låta maskiner sköta enkla ärenden, har personalen logiskt sett mera tid för kundkretsens frågor, informationsbehov med mera.

Vidare vill Mazzarella inte "att bibliotekarier ska reduceras till informatiker". Nu förstår jag inte riktigt vad hon menar. Of-

ta är informatiker vid allmänna bibliotek bibliotekarier, som har ett par tre speciella ansvarsområden och därigenom också – eventuellt – en fingerborg högre lön. Så att säga "reduceras" är liksom att ställa det hela upp och ner. Eller att i vilket fall som helst missuppfatta innebörden.

Dessutom vill Mazzarella att "det primärt är böcker som lånas ut – eller varför inte musik". Jag tycker det här på sätt och vis låter som en allt annat än avspänd syn, som en sträng vision om jag så får säga. Det är att reducera de allmänna bibliotekens uppgift och främsta mål. Boken och tidningen råkar vara fiffiga och bekväma medier för lagring av information. Men nog är det väl information – och upplevelser, stöd för gemene medborgare – som det ytterst

och innerst handlar om. Boken är ett medel, en ask, men det är innehållet som kunderna behöver och är ute efter.

Genom att styra utlåning och inlåning till automater, kan det med andra ord finnas större chanser för personalen att ägna sig åt informationssökning, bokprat, förtroendefull hjälp, i stället för att reduceras till registrerare av utgående och inkommande biblioteksmaterial. Och ännu en gång, bibliotekets uppgift är att erbjuda frihet och möjlighet till innehåll, oberoende av lagringsform(at), i såväl tryckt som virtuell tappning. Allmänna bibliotek finns till för alla, boklånare och informationsanvändare.

Gunnar Högnäs
Åbo

VILGOT STRÖMSHOLM

▲ **Birgitta Boucht** föreslog att man tillsätter en läsambassadör för seniorer.

Monica Borg-Sunabacka

Så ett frö av inspiration

Så löd rubriken för teatermakare Bobo Lundén på FSBF:s konferens i Åbo den 18.9. I programmet medverkade också Raisa Alameri, Birgitta Boucht och Ralf Friberg som alla tre gav sin syn på bibliotek och seniorer.

Bobo Lundén medgav att han har en närmast religiös syn på sitt arbete som dramapedagog, han brinner för det han gör och värdesätter alla människor han kommer i kontakt med genom sitt arbete. Inför nya projekt satsar han mycket på struktur och förarbete. Väl förberedda projekt ger ett positivt intryck av spontanitet och gör arbetet för de involverade mera lockande.

Publiken uppmanades ge förslag på egen-

skaper hos världens bästa medarbetare och fram trädde en övermåttan präktig figur. Då Lundén vände på det och sade "lev som du lär" insåg publiken hur orealistiskt det var, mänskligt sett har vi ju alla våra fel och brister. Men, poängterade Lundén, det vi kan vara, är snälla! Att vara snäll är att vara uppmärksam, tydlig och uppriktig, snällhet förbättrar också våra arbetsprestationer. Var snälla mot era medmänniskor, uppmanade

Lundén och tipsade att för den som vill veta mera om snällhet och dess positiva bieffekter finns författaren Stefan Einhorn's böcker.

"Hjärnan har inte bäst före-datum"

Raisa Alameris rubrik var en påminnelse om att hög ålder inte enbart för med sig negativa förändringar. Det finns också det som blir bättre med åren. Till det senare hör den verbala förmågan, kunskapsmängden ökar

– också tyst kunskap som vi borde dela med oss av om vi är snälla – liksom förmågan att se sammanhang och skapa helhetsbilder. Erfarenhet kommer naturligt med åldern. Men när man undervisar seniorer eller riktar sig till äldre biblioteksbesökare ska man ta det ”slow” och våga titta dem i ögonen, följa med deras ansiktsuttryck. Fingerfärdiga tekniker har knappast någon framgång då kommunikationen är viktigare än tekniken. Man visar, upprepar och låter senioren pröva själv. En uppmuntrande och tillåtande attityd skapar en positiv atmosfär och viljan att komma på nytt.

Seniorer med visioner

Birgitta Boucht föreslog att man tillsätter en läsambassadör för seniorer. En kontaktperson som kan rekommendera god litteratur, ordna med högläsning och läsecirklar samt ge teknisk rådgivning. Hon och hennes vänner förväntar sig att biblioteket fortsätter att erbjuda pappersböcker och att det finns en svensktalande bibliotekarie som kan hjälpa till vid valet av läsning.

Boucht berättade om familjen Ågren och mamma Olga i Lippjärvi som för åttio år sedan hade ett stort läsintresse. Hon läste högt för sina barn i spisluckans sken och böcker fanns det tack vare biblioteket. Men aldrig lärde hon sig hur den elektriska lampan skulle släckas utan fortsatte att blåsa på den som på en oljelampa. Boucht känner idag stor frändskap med Olga, trots bildning finns det mycket hon inte förstår sig på i dagens samhälle.

Ralf Friberg kallade digitaliseringen en tsunami. Den drar fram och är ett måste för alla som vill följa med i samhällsdebatten. Sämre rörlighet, ålderdom och sjukdom kan innebära isolering och förtvivlan. Men ser man ljus på saken kan digitala lösningar i det fallet vara av godo. Friberg ser biblioteken som en garant för att även dessa grupper får service. Beklagligt är däremot att den kommunala ekonomin räknar enbart i euro och cent och bland kommunalpolitiker råder det ett kompakt ointresse för kultur och bibliotek. Fribergs råd var: ta kontakt med pensionärernas riksomfattande organisation, ställ upp bibliotekspolitiska mål, bredda kontaktnätet och gör samnordiska satsningar. Låt inte biblioteken bli bibliotekarielösa utan motarbeta självbetjäning och öde bibliotek! Talet i sin helhet kan läsas på sidan 25.

Årets biblioteksgärningar

Under konferensen höll föreningen sitt årliga höstmöte. Christian Nelson fortsätter som ordförande. Isabel Johansson från Vasa

▲ Priset för årets biblioteksgärning delas ut.

VILGOT STRÖMSHOLM

avtackades och till hennes efterträdare valdes Maria Kronqvist-Berg, t.f. bibliotekschef i Malax.

Årets biblioteksgärning 2014 tilldelas Vasa stadsbibliotek för läskampanjen Bibliotekspasset. Genom att erbjuda en fribiljett till Vasa simhall efter tio lån på biblioteket har Vasa stadsbibliotek uppmuntrat barn och unga till både läsning och motion. Glädjande är även att biblioteket kunnat inspirera till motsvarande kampanjer på andra håll: Under våren 2014 har Stadsbiblioteket i Jakobstad haft sitt eget bibliotekspass enligt samma princip och även Stadsbiblioteket i Kristinestad har visat intresse för konceptet.

Priset för bästa biblioteksgärning på nätet går i år till Blanka-biblioteken. Blanka-biblioteken får priset för de boktipsfilmer (<http://www.scoop.it/blankabiblioteken>) som de producerat som en del av VårKultur2014. VårKultur är ett samarbete mellan Sydkustens landskapsförbund och kultursektorerna i Åbo, Pargas, Kimitoön och Produforum Åboland. VårKultur2014 hade temat Barn och böcker – läsglädje i vardagen.

IT-utskottet anser att boktipsfilmerna som är gjorda av elever i årskurserna tre till nio är ett bra exempel på ett lyckat samarbete mellan skolor och bibliotek. Att barnen får göra egna boktipsfilmer är ett nytt och fräscht sätt att inspirera barn och unga att läsa. Användandet av teknik kan också inspirera pojkar till läsning. Barnen aktiveras då de gör filmer, de får uppträda och använda sig av olika uttrycksmedel som t.ex. att rita.

BUDGET 2015

Utgifter

Personalkostnader

Löner.....	2 500 €
Arvoden	4 500 €
Bikostnader	1 200 €

Övriga kostnader

Hyror	1 100 €
Resor	17 000 €
Representation	1 700 €
Tryckning	10 000 €
Postning	1 700 €
Annonser	600 €
Bokföring	2 000 €
Betalningsrörelse	200 €
Medlemsavgifter	1 300 €
Övriga kostnader	2 000 €
PR-produkter till försäljning	500 €

Inalles46 300 €

Intäkter

Medelanskaffning

Medlemsavgifter	5 500 €
Tillfälliga poster	
Offentliga understöd	34 500 €
Deltagaravgifter	3 500 €
Sponsorintäkter	1 500 €
Annonser	1 300 €

Inalles46 300 €

VERKSAMHETSPLAN

för Finlands svenska biblioteksforening r.f. år 2015

Finlands svenska biblioteksforening (FSBF) är en ideell forening, som samlar bibliotek och biblioteksanställda i hela Svenskfinland. Foreningen främjar och bevakar medlemmarnas intressen samt fungerar som ett allmänt idéforum för biblioteksfrågor och biblioteksservice på svenska i Finland.

Målsättning

Foreningen är en central finlandssvensk aktör med särskilt ansvar för svenska biblioteksintressen och -frågor. Foreningen stöder den finlandssvenska identiteten och kulturen inom hela biblioteksältet i svenska och tvåspråkiga miljöer. Den bevakar aktivt att svenska biblioteksintressen beaktas på statlig nivå och inom olika för biblioteken och bibliotekspersonalen närliggande organisationer. Aktuella biblioteksfrågor och utvecklingsprojekt följs upp.

Under året riktas särskild fokus på den svenskspråkiga biblioteksservicen och jämlikheten i tillgången på service i olika kommuner och regioner. Foreningen för även diskussioner med olika samarbetspartners gällande ett projekt för att främja läsning och läsförståelse bland barn och unga.

Fortbildning

Finlands svenska biblioteksforening är en av den svenskspråkiga biblioteksbranschens viktigaste arrangörer av fortbildning på svenska för biblioteksanställda. FSBF fortsätter att regelbundet anordna fortbildningstillfällen, kurser och konferenser.

Foreningens fortbildningstillfällen anordnas som tidigare i första hand av sektionerna, men även utskotten och olika samarbetspartners ges möjlighet till att delta i planeringen. Utskotten kan självständigt anordna och ansvara för fortbildningstillfällen inom sitt specialområde. FSBF främjar medlemmarnas fortbildning även genom att ordna vår- och höstmötet i nybyggda eller renoverade biblioteksbyggnader då det är möjligt samt genom att ordna studieresor inom landet och utomlands.

Årskonferensen 2015 ordnas av sektionen för Österbotten.

FSBF följer fortsättningsvis upp den svenskspråkiga utbildningen på biblioteksområdet. Foreningen strävar till att särskilt stöda andra stadiets utbildning/läroavtalsutbildningen. FSBF har en sakkunnig i Referensgruppen för yrkesexamen i informations- och bibliotekstjänst vid Point College

i Borgå och i Kirjasto- ja informaatioalan koulutustyöryhmä.

Biblioteksforeningen är även medlem av Svenska studieförbundet som inom tredje sektorn främjar folkbildning, livslångt lärande och medborgarinflytande.

Samarbete

Foreningen samarbetar såsom tidigare aktivt med Finlands biblioteksforening, Finlands vetenskapliga bibliotekssamfund och Tietoasiantuntijat inom ramen för Biblioteksforeningarnas samarbetsorgan (BFSO). Foreningen medverkar även i fackens och biblioteksorganisationernas gemensamma organ Minervagruppern. Foreningen fortsätter som medlem i bl.a. Finlands biblioteksmuseiforening, Svenska folkskolans vänner (SFV) och Svenska studieförbundet (SSF). Foreningen är representerad i styrgruppen för Biblioteken.fi/Kirjastot.fi.

FSBF satsar liksom tidigare år även på samarbete på det internationella planet. Samarbetet sker främst med de nordiska biblioteksforeningarna samt inom ramen för medlemskapen i International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) och European Bureau of Library, Documentation, and Information Associations (EBLIDA).

Susanne Holmlund fungerar som ersättare i EBLIDA:s styrelse under perioden 2012-2015. Annika Högväg är medlem av IFLA:s utskott för informationsteknologi under perioden 2011-2015. Representanter för styrelsen deltar i de internationella organisationernas konferenser, såsom IFLA World Library and Information Congress i Kapstaden, Sydafrika.

Organisation

Foreningens styrelse ansvarar för verksamheten och foreningens ekonomi. Sektionen för södra Finland samt sektionen för Österbotten arbetar under styrelsen. Utskott bildas för tema- och specialverksamhet.

Foreningens verksamhet grundar sig på frivilligarbete, men för långvariga åtaganden som innebär en stor arbetsbörda kan ersättning utbetalas.

Vårmöte och höstmöte ordnas stadgelsesligt. Vårmötet hålls i samband med av sektionen för södra Finland ordnad fortbildningsdag och höstmötet hålls i samband med årskonferensen.

IT-utskottet samlar representanter för

de olika finlandssvenska biblioteksnätverken och diskuterar i synnerhet frågor kring webbservice, bibliotekssystem och dokumentbeskrivning. PR-utskottet utarbetar strategier för marknadsföring och fortsätter utveckla foreningens webbplats. Utbildnings- och fortbildningsutskottet bevakar olika frågor och upprätthåller kontakten till samarbetspartners inom området. Internationella utskottet främjar det internationella samarbetet.

Medlemmar

Enligt medlemsförteckningen har forening 448 medlemmar (ordinarie medlemmar och institutionsmedlemmar). Foreningen satsar på fortsatt medlemsvärvning samt aktivt inkrävande av medlemsavgifter.

Ekonomi

Foreningens inkomster består av medlemsavgifter, bidrag från olika fonder och sponsorer samt undervisnings- och kulturministeriet och inkomster från kursverksamhet. Till dessa tillkommer tidvis särskilda projektanslag.

I enlighet med höstmötets beslut 2012 delas pris för årets biblioteksbok och årets biblioteksgärning ut vartannat år. År 2015 utdelas pris för årets biblioteksbok. IT-utskottet ansvarar för utdelning av årets webbpris.

PR och information

Foreningens medlemstidning Bibban utkommer i fyrfärgstryck tre gånger i året. Styrelsen utser årligen en redaktion för tidningen. Utöver de regionala redaktörerna förutsätts även styrelsemedlemmarna skriva artiklar, samt söka fram lämpliga skribenter för aktuella teman. Tidningen sänds till medlemmar och samarbetspartners, men är även fritt tillgänglig på foreningens webbplats.

Webbplatsen upprätthålls på adressen www.fsbfi.fi som en del av portalen Biblioteken.fi. Förnyandet av sidans innehåll och utseende fortsätter i samarbete med Biblioteken.fi. Information om foreningen och dess verksamhet sprids även via foreningens Facebook-sida. Medlemsbrev skickas ut vid behov. Foreningen arbetar för att kunna övergå till elektroniska medlemsbrev. PR-utskottets kampanj för att sprida information om foreningen och främja medlemsvärvningen fortsätter.

ELIN NYLUND

Lisa Nylund

För läsningen, tillsammans

I samband med Bokkalaset i Ekenäs arrangerade den nygrundade föreningen FIBUL en workshop kring läsfrämjande och samarbete mellan författare, skolor och bibliotek. Inbjudna var författare och illustratörer som deltog i Barnens och de Ungas bokKalas, läsambassadören, lärare och bibliotekets representant.

Länkar

Fibul.fi
polarbibblo.se
lasambassadoren.fi

FIBUL rf grundades för att intresset för barn- och ungdomslitteratur rasat och recensionerna minskat radikalt. Sedan föreningen grundades i början av 2014 har både lärare och bibliotekarier varit i kontakt och man har samarbete med läsambassadören **Katarina von Numers-Ekman**, som också är föreningens sekreterare.

Initiativtagare till kvällens diskussion var **Henrika Andersson**, ordförande för FIBUL, och syftet var att diskutera olika gemensamma frågor kring läsfrämjande. Den främsta var hur vi kan förbättra kontakten mellan lärare, bibliotek och författare. Alla har sitt sätt att arbeta och det är inte alltid lätt att få samarbetet att löpa smidigt. Författarna var överens om att de vill ha klara direktiv om vad de förväntas göra, det är stor skillnad på att göra en workshop och att tala inför en större grupp.

Förberedelse A och O

Mia Franck, som skriver skräck för unga vuxna och gärna pratar om populärlitteratur med ungdomar, påpekade att det är stor skillnad om eleverna läst den aktuella texten eller inte och att det är viktigt att författaren vet på vilket sätt klassen förberett sig. I högstadiet är det inte alltid möjligt att alla läser hela boken, men man kan läsa ett utdrag. **Carina Wolff-Brandt**, som gör många besök i lågstadiet, är å sin sida tydlig med att klassen bör ha läst boken på förhand.

Katarina von Numers-Ekman föreslog att författare kan ha färdiga programpaket att erbjuda åt skolor. Det skulle underlätta för beställaren och antagligen också minska arbetet för författarna.

De två lärarrepresentanterna, **Kati Lindholm** som är klasslärare i Højdens skola och **Pia Wickström** som är modersmålslärare i Ekenäs högstadieskola, delade med sig av sina erfarenheter. I Højdens skola har man för andra året ett omfattande läsprojekt i åk 1–9, i samarbete med biblioteket, och det har redan gett goda resultat.

– I min klass, en trea, är alla läsare, både flickor och pojkar, berättar Lindholm.

Wickström har nyligen bytt undervisningsort från Virkby till Ekenäs, och mött annorlunda utmaningar. I Virkby var finskan mycket närvarande och eleverna hade ett snävt ordförråd på svenska, i Ekenäs är problemet att en del elever helt enkelt läser dåligt. Då all uppmärksamhet går till att avkoda texten går innehållet förbi och man kommer aldrig in i texten utan läser på ytan. Hon rekommenderar förlaget Argasos böcker, som är speciellt anpassade för läsovilliga ungdomar.

– Det är viktigt att de får läsa ut en hel bok och vara nöjda med sig själva för den prestationen, även om boken är mycket tunn.

Olika författarbesök

Franck efterlyser diskussion om hur författarbesök görs. En variant som hon upplevt som mer fungerande än den traditionella är att flera författare tillsammans uppträder och pratar om varandras böcker. Det är visserligen dyrare att hyra in två författare än en, men det kan man lösa genom att tala inför en hel årskurs eller hela högstadiet i stället för att möta klasserna en och en.

Solja Krapu, sverigefinsk estradpoet, arbetar med det talade ordet under sina skolbesök och får eleverna att upptäcka att det är kul med poesi.

– Det handlar om identitet, någon som hatar svenska kan bli en som gör estradpoesi.

Hon arbetar också med polarbibblo, som erbjuder redaktörstjänster för barn och publicerar barns egna texter.

Andersson önskar en motsvarighet till Kulturkarnevalen, projekt finns men det som behövs är kontinuitet. Bokkarnevalen kunde exempelvis vara en buss med FIBUL:are som åker runt i Svenskfinland och träffar barn och unga på skolor, bibliotek och daghem. Mer om den här visionen står att läsa på fibul.fi. En ljusglimt för alla som hoppas på mer kontinuitet i det läsfrämjande arbetet är läsambassadörsprojektet, som har finansiering för tre år.

De svåra föräldrarna

Den svåraste gruppen att nå är egentligen föräldrarna – och vuxna över lag. Det skulle ändå vara oerhört viktigt att lyckas med detta, eftersom det är svårt att påverka ungas läsvanor utan att ha med föräldrarna i baten. **Maija Hurme** efterlyste en slagkraftig slogan som man enkelt kunde sprida på sociala media, exempelvis föräldragrupper på Facebook. Även de föräldrar som försöker engagera sig är ofta handfallna och behöver verktyg: dialog med skolan, råd från biblioteken och läsambassadören.

Gudrun Wessnert, författare och museipedagog, skriver historiska romaner och lättlästa böcker för LL-förlaget. Wessnert framhåller det viktiga i att berätta om böckerna för att nå fram till läsarna, genom författarbesök eller bokprat. Lärarna har sällan tid att läsa så mycket barnböcker. Hon påpekar också problemet med att det lätt blir ett glapp mellan de lägre och högre klasserna, efterhand blir läsundervisningen allt mer beroende av lärarens eget intresse och enga-

gemang. För bibliotekarier och författare är det tacksamt att jobba med de lärare som är engagerade, men borde vi också tränga oss på hos dem som inte är lika intresserade?

Läs tillsammans!

Det förbjudna och trotsiga lockar äldre barn och ungdomar, och så ska det också få vara. Som bibliotekarie möter man ibland föräldrar som är oroliga för att deras barn ska bli rädda eller upprörda av någon bok, men lösningen är inte att hålla barnen borta från skrämmande böcker. I stället borde man

”Den svåraste gruppen att nå är egentligen föräldrarna...”

prata om det skrämmande, dela läsupplevelsen och skräcken. Över lag borde vi läsa mera tillsammans och diskutera det vi läser. Ett dilemma som många som arbetar med läsfrämjande möter är att man borde lyfta fram också det njutningsfulla i läsandet, inte bara nyttan. Det är lättare att argumentera kring hur viktigt det är med god läsfärdighet för en ung människas framtid, men det låter också lite torrt och är inte hela sanningen kring varför det är bra att läsa.

Ibland dyker det upp ungdomsböcker som får stort genomslag och får också de mest läsovilliga att vända blad efter blad. Den mest omtalade är Zlatan-boken, som även finns som lättläst variant. Wickström påpekar att sådana här fenomen är framgångsrika endast om boken i fråga leder in i en genre, att man fortsätter läsa något annat efteråt. Kanske andra idrottsbiografier till att börja med. Frågan är om detta har hänt?

Det har på senaste tid varit mycket prat om pojkar som inte läser och bristen på läsande manliga förebilder, men vi borde också lyfta fram de läsande pojkar och pappor som faktiskt finns. Det blir fel om man utgår från att pojkar inte läser och inte vill läsa. I stället kan man förutsättningslöst fråga dem vad de är intresserade av att läsa.

I slutet av kvällen hade vi inga färdiga lösningar, men nog en god grund för fortsatt diskussion. Slutsatsen är att alla måste respektera varandra och dra åt samma håll. Mer diskussioner av den här typen behövs, där vi som arbetar för samma mål men med olika medel kan slå våra kloka huvuden ihop och lära av varandra.

LÄSAMBASSADÖREN

ger synlighet åt läsningen

I Sverige har man haft läsambassadör sedan 2011, en författare eller illustratör som har till uppgift att främja läslust och skapa diskussion kring ungas läsande. Nu finns konceptet även i finlandssvensk version, för att stöda alla som jobbar med läsfrämjande verksamhet.

Katarina von Numers-Ekman är Svensk-finlands egen läsambassadör sedan augusti i år. Idén kommer från Sverige, där den första läsambassadören, Johan Unenge, utnämndes 2011. I Sverige har läsambassadören statlig finansiering och utses för två år i gången, i Finland finansieras läsambassadören av Svenska kulturfonden och projektet är treårigt. Som arbetsgivare fungerar Sydkustens landskapsförbund som har sitt huvudkontor på Georgsgatan i Helsingfors, där också läsambassadörens arbetsrum finns. Bakgrunden till satsningarna i både Sverige och Finland är Pisa-undersökningarna och den diskussion som i deras kölvatten förts om barns och ungdomars sjunkande läsfärdigheter.

Läsambassadörens uppdrag går ut på dels att skapa nätverk och koordinera det läsfrämjande arbete som görs på olika håll, dels att ge läsandet och forskning i ämnet ökad synlighet bland allmänheten. Det har redan länge satsats på läsning på många håll, på skolor och bibliotek, men satsningarna är inte samordnade och ofta får man uppfinna hjulet på nytt i onödan. Läsambassadören ska samla de erfarenheter och metoder som finns för att andra ska kunna utnyttja dem. På webbplatsen lasambassadoren.fi finns redan en växande materialbank som det är fritt fram att använda, samt länkar till forskning och en blogg. Webbplatsen är främst anpassad för pedagoger och föräldrar, men också ungdomarna själva kan ha nytta av länkarna.

En utmaning är att ge stöd åt klasslärarna, vars insats är av avgörande betydelse för barnens läsinlärning. Eftersom de inte har samma litteraturutbildning som ämneslärare i modersmål finns ett behov av fortbildning kring läsning och läsutveckling. Skolan har alltid haft som en av sina viktigaste uppgifter att lära barn läsa och det satsas mycket på läsning i de lägre klasserna, men läsut-

▲ Katarina von Numers-Ekman.

vecklingen tar inte slut när barnet lärt sig läsa flytande utan satsningarna borde fortsätta genom hela grundskolan.

Föräldrarna har en nyckelroll när det gäller att forma barnens attityder och stöda läsning på fritiden, därför satsar von Numers-Ekman också på att öka medvetenheten bland föräldrarna om hur viktig läsningen är. Det ska bli en självklarhet att läsning är viktigt. Det är också nödvändigt med en dialog mellan hem och skola, så att man tillsammans kan ta reda på vad eventuella problem med läsningen egentligen handlar om.

Vad är då bibliotekens och bibliotekariernas uppgift i det läsfrämjande arbetet? Bibliotekariernas expertis ligger i att de känner till litteraturen, de kan hjälpa barnen att hitta rätt texter. Det behövs boktips, bokprat och handledning tillsammans med lärarna och föräldrarna, som känner barnen. Tillsammans hittar man rätt bok till rätt läsare.

Sveriges läsambassadör Johanna Lindbäck har påpekat att det är en dålig idé att bara släppa lös barnen på biblioteket. Ofta

finns det en god tanke bakom, att barnen ska få välja fritt efter eget huvud och smak, men de känner inte alltid sin egen nivå och inte heller böckerna och behöver därför handledning. Ett vanligt misstag när ungdomar själva ska välja en bok att läsa är att de tar den tunnaste de hittar, även om den kanske inte alls är särskilt lättläst eller på andra sätt lämplig.

På webbplatsen lasambassadoren.fi finns förutom tips om läsfrämjande också en citatsamling med relaterade citat. Jag frågar von Numers-Ekman vilket som är hennes favoritcitat. Det blir ett citat av Frank Serafini: *"Det finns inga barn som hatar att läsa; det finns bara barn som ännu inte har hittat rätt bok."*

Den finlandssvenska läsambassadören hittas på lasambassadoren.fi, Sveriges motsvarande (f.n. Johanna Lindbäck) på lasambassadoren.se.

BOKEN är ett munblåst fönster

Brytningarna i det gamla fönsterglasat får horisonten att svaja. De små luftblåsorna liknar tuvor på strandängen, kärnvirket i fönsterbågarna rutar in bilden i små kvadrater, alla olika. Havet är överdraget av en dimmig slöja, för den orena sanden i glasmassan gör rutan grå.

Jag vet inte om fönsterglasen i den lilla sommarstugan är munblåsta eller valsade. Men jag vet att de är rätt så gamla. Att betrakta världen genom dem är att se ojämnheter och avvikelser. *”En roman är inget fönster mot världen som då träder fram på papperet med oförändrad innebörd. Det är brytningarna i glasat som är det intressanta”*, säger Per Wästberg i sitt tal vid Svenska Akademiens årshögtid i december 2013.

Läsandet är att se brytningarna i texten, att se genom, upptäcka det grumliga och förskjutna.

Likväl sällar jag mig okritiskt, med skammens igenkännande rodnad på kinderna, till ”vännnekören” som vill hindra Ester Nilsson från att i sin naivitet tro sig kunna kräva något av den ovillige konstnären Hugo Rask i boken *Egenmäktigt förfarande: en roman om kärlek* av Lena Andersson. Istället för att vändas borde jag kyligt betrakta händelserna från sidan och inte dras med i den olycksbådande förbindelsen och de plågsamma tillkortakommandena. ”Du har tagit mig i anspråk”, säger Esther till Hugo och menar att det förpliktigar. Varför och till vad?

Den Augustprisbelönade romanen har väckt uppmärksamhet och livlig debatt, en diskussion som jag inte går in på här. Men att en roman kan läsas på så många olika sätt visar bara på styrkan i den och på läsningens inneboende möjligheter.

I *Barnmorskan* av Katja Kettu utspelar sig händelserna i Petsamo under åren 1944–45. Barnmorskan Vindöga tar tjänst som sjuksköterska i ett tyskt fångläger för att få vara nära den tyske SS-officern Johannes som hon är passionerat förälskad i. När freden kommer förändras situationen för alla. Skuldfrågan – vad är rätt och vad är fel – blir fullständigt ointressant i ett förfarande

spel där alla är offer. Det till synes irrationella och amoraliska har sin förklaring för den läsare som bara vågar se.

Läsandet kräver medverkan men bruksanvisning ingår inte i paketet. I romanen *Att föda ett barn* av Kristina Sandberg får vi följa Maj som flyttar in till staden, där hon får jobb på ett konditori. Året är 1938. Hon låter sig förföras av en äldre gentleman, blir gravid. Det blir giftermål och flera kliv upp på samhällsstegen. I boet ingår svärmor och en stor släkt samt ovetskap om mannens liv och familjens ekonomi. Texten är handling, replik, tanke, tvångstanke, berättarkommentarer i ett flöde som obönhörligt sveper läsaren med sig. Den konkreta stilen i romanen i kombination med medvetandeströmmen blottar de innersta skrymslena i det mänskliga psyket. Inget är för smutsigt eller för intimt för att inte duga som klassmarkör och som fond mot vilken Maj:s och våra egna erfarenheter projiceras. Maten spelar roll i boken. Nästan intill förstopning. Läsaren kommer inte undan, tvingas skapa en egen manual för nedstigning i familjeidyllen.

Medverkan och inlevelse, ja, men ingen möjlighet att ingripa. Att läsa är att godta den historia författaren valt att berätta och det sätt den berättas på. Är det slumpen, oförmågan eller en räcka dåliga val som gör akademikern Stoners livsbana så tragisk i romanen *Stoner* av John Williams? Stoners föräldrar är bönder och det är tänkt att han ska ta över gården efter jordbruksstudierna. Men ”ödet” vill annorlunda. Han träffas av litteraturen och därmed tar hans liv en ny och avgörande riktning. Ett dåligt äktenskap, en förlorad kontakt med dottern och många akademiska intriger senare är han vid livsslutet luttrad och resignerad. Som läsare vill man ingripa, varna, skaka om. Gör inte om mina misstag! Men Stoner går sin egen väg mot undergången, oförmögen och ovillig att fatta de svåra besluten.

Läsandet är en peeling av vår skyddshud som tar fram nya insikter men också oprövade förståelser. Att läsa är att se världen genom ett munblåst glas.

Gun Andersén-Wilhelms

Skribenten är författare, illustratör och lärare.

”Läsandet kräver medverkan men bruksanvisning ingår inte i paketet.”

IFLA WLIC 2014

IFLA:s åttionde kongress arrangerades i Lyon i Frankrike. Christian Nelson och Isabel Johansson från Tritonia, Helena Andersson från Esbo stadsbibliotek och Martin Ginström från Svenska litteratursällskapets bibliotek var några av de över 4 000 deltagarna.

Christian och Isabel:

Lyon ligger välplacerat vid sammanflödet av floderna Rhône och Saône, vilket inspirerade kongressens tema *Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge*. Under det breda paraplyet samlades biblioteksfolk från hela världen under en intensiv augustivecka. En förhållandevis liten men desto gladare och ivrigare grupp om sex personer deltog i föreningens medlemsresa till kongressen. Lyon var en bedårande vacker stad och vädret var på sin bästa sida med värme och sol. Tack vare goda kollektivtrafikförbindelser kunde vi lätt förlytta oss

ISABEL JOHANSSON

▲ Utsikt över Lyon.

mellan kongresscentret och Lyons absoluta centrum där vårt hotell låg. Lyon sägs vara Frankrikes gastronomiska huvudstad. Det visade sig att det var brukligt att äta hela menyer då man gick ut på restaurang, så det blev ofta trerätters luncher och middagar. Våra franska värdar hade verkligen tagit fasta på sitt gastronomiska anseende och på konferensens kvällsfest, som ordnades i en tidigare sockerfabrik, La Sucrière, fanns ett oändligt antal smårätter som tilltalade såväl öga som gom.

En av Frankrikes ledande filosofer, Bernard Stiegler, höll öppningstalet på temat lä-

sandets framtid. Därtill fick publiken se på tidiga filminspelningar av bröderna Auguste och Louis Lumière, som anses vara skaparna av den moderna filmen. Följande dag började föreläsningarna. Många av de större sessionerna gick på franska som ju är ett av IFLA:s sex officiella språk. Eftersom många deltagare behövde tolkning till framför allt engelska, kunde det ibland bli långa köer till hörlursdiskarna.

Under kongressen framfördes många olika perspektiv på bibliotekens framtid. Några plock: Idag lever vi i ett informationssamhälle, men vem kontrollerar informationen? Google kan ge dig miljoner träffar men hur ska användaren kunna lita på att den informationen vi söker är den riktiga? Ofta vill man förstå kontexten och inte bara få ett lösräckt svar. Lösningen kan vara att framföra att nätet ger många svar, men bibliotekarien ger bara ett och det är det rätta!

De bibliografiska posterna som biblioteken idag arbetar med är stela och svåra att koppla vidare. I framtiden ska data anpassas till vad som är intressant för användarna. Du ska kunna följa en person och få fram alla verk och uppgifter om personen med sökningen. Vad innebär det för den som katalogiserar i framtiden, när det blir allt viktigare att behärska hela området man arbetar med? Framtidens bibliotek bör kunna frångå de traditionella posterna till förmån för att binda samman informationen på webben. Biblioteken bör även ta med låntagaren i processen när databaser byggs upp. Frågan är då hur man behärskar flödet av information.

En föreläsning handlade om appar som bibliotek har utvecklat för att knyta samman metadata. Låntagaren ska med hjälp av sin telefon kunna navigera sig fram på biblioteket och få fram information om inte bara ett bestämt verk, utan också information om t.ex. översättningar och andra verk av författaren. Det förutsätter dock aktiva användare som förstår smarttelefonens alla möjligheter.

Vi deltog i en lunch tillsammans med de övriga nordiska biblioteksföreningarna. Danmarks biblioteksförening stod värd för lunchen, där vi förde diskussioner om hur de nordiska föreningarna kunde profilera sig inom IFLA, även om de nordiska länderna redan nu är ytterst välrepresenterade i IFLA:s ledning med ordförande Sinikka Sipilä från Finland och flera andra nordiska styrelsemedlemmar. Under konferensen förde vi också diskussioner speciellt med representanter för Svensk biblioteksförening. Som ett resultat av diskussionerna kommer FSBF i framtiden att få ta del av allt det material som Svensk biblioteksförening skapar.

Dessutom planeras ett tätare samarbete gällande översättningar av internationella biblioteksdokument från engelska till svenska.

Då vi kom fram till konferensen visade det sig att de flesta biblioteksbesöken redan var fullbokade. Vi besökte Bibliothèque Diderot i sydöstra Lyon. Biblioteket är ett akademiskt bibliotek som betjänar flera olika högskolor. Eftersom vi själva jobbar på Tritonia med fem olika högskolor och arbetsgivare passade vi på att fråga hur personalfrågan hade lösts på Diderot. Vi fick svaret att all bibliotekspersonal lydde direkt under undervisningsministeriet och inte de specifika högskolorna. På så sätt hade all personal samma ledning och kollektivavtal. Även om biblioteket var rätt nytt i sin nuvarande form upplevde vi det som ett mycket traditionsenligt bibliotek med betoning på samlingar snarare än utrymmen för grupparbeten o.d. Biblioteket har ett särskilt nationellt ansvar för pedagogik, och i anslutning till biblioteket verkar också ett institut som sammanställer i synnerhet frankofon forskning på det pedagogiska området. Biblioteket har också en särskild digitaliseringsavdelning. Vi förvånades speciellt av de stränga användarreglerna. Bland annat kunde kandidatstuderande endast låna sex böcker, magisterstuderande tolv lån och till och med för forskare och personal var lånen begränsade till 20.

Helena:

Några höjdpunkter:

1001 bibliotek man vill se innan man dör (1001libraries.wordpress.com). Initiativet hade kommit från en australisk arkitektgrupp som ville ha råd om vilka bibliotek det lönar sig att besöka i Europa. Man tyckte det var ett bra initiativ så man ville fortsätta projektet med en blogg. Före konferensen bad man om förslag, och några bibliotek i Esbo, bl.a. mitt eget, hade skickat in bidrag. Gruppen hade en tävling om det bästa biblioteksprojektet, Craigieburn Library i Australien utgick med segern. Man kan ha hjälp av denna blogg om man planerar ett studiebesök!

Plenumsessionerna, särskilt tisdagsmorgonens plenumsession som hölls av Florence Aubenas, en känd journalist som besökt många krigsskådeplatser. Det var intressant att få höra om hennes resor och erfarenheter av hur tekniken utvecklats, men också vilken förbannelse tekniken blivit. Du kan nås överallt och upptäckas överallt via mobiltelefonen. Det säkraste är att jobba med papper och penna. Somliga vill ta journalister till fånga för att få uppmärksamhet, och Aubenas blev själv tillfångatagen i Irak och hölls fången flera månader. Efteråt kände hon att man ville ta ifrån henne hennes

yrkesskicklighet och kunnande och förväntade sig att hon skulle skriva en bok om det. Hon svor på att hon aldrig kommer att göra det. Hon talade också om kriget i Afrika och om hur bilen blev omringad av flyktingar. Mammor som gav sina nyfödda barn och bad henne rädda barnen. Dilemmat. Vad kan man göra? Ska man rädda någon?

Jag deltog i några intressanta föreläsningar inom barnsektionen. Två projekt i Finland presenterades: Hattula bibliotek presenterade sitt ungdomsprojekt, och Maru och Mikaela från Hagalund i Esbo berättade om olika projekt de gjort tillsammans med skolelever. Deras föredrag var väldigt uppskattat och man fick vara stolt över sin personal. Väldigt rörande var inslaget som en dansk ung kvinna höll. Hennes mamma hade dött och som terapi började hon måla. Hon ordnade finansiering så att unga som mist sina föräldrar eller vänner skulle få en möjlighet att bearbeta sin sorg genom terapi, genom att måla, skriva eller komponera musik.

Ett besök på egen hand till huvudbiblioteket i Lyon, i Part Dieu. Man kunde se att det fanns många som satt vid diskarna, samt att man inte hade infört självbetjäning. Samlingarna var inte så speciella. Det fanns väldigt litet utsmyckning och sittplatser. Det fanns rätt få besökare, kanske pga. att augusti är den största semestermånaden i Frankrike. Något som man som nordbo lade märke till var avgifterna för att få låna. De varierar tydligen något i olika bibliotek, bl.a. gällande åldersgränsen för att betala avgiften.

Jag var intresserad av allmänna bibliotek och fick plats på en rundtur som gick till den sydöstra delen av Lyon. Vi besökte Lucie Aubrac Multimedia bibliotek och Bachut allmänna bibliotek. Lucie Aubrac var en viktig mötespunkt för invånarna i staden Vénissieux. Byggnaden var en arkitektonisk innovation med speciella lösningar. Man hade bl.a. ett område inne i byggnaden som var en del av biblioteket och runt byggnaden gick ett område som inte hörde till biblioteket. Man kunde på dagen se inifrån ut och på kvällen se utifrån in. Väggen såg ut som ett såll men släppte in 55 % ljus. I området som har många invandrare råder en väldigt hög arbetslöshet. Biblioteket ordnar tillsammans med utomstående aktörer över 150 tillställningar årligen. Arbetskraftsby-

rån håller t.ex. kurser i hur man söker arbete. Öppethållningstiderna var dock väldigt korta, och man stängde biblioteket varje dag för en lunchpaus!

I Bachut blev vi bjudna på lunch, den första gången vi verkligen fick smaka på den gastronomiska generositeten. Man hade anlitat ortens arbetslösa kvinnor som fått i uppdrag att ordna små läckerheter åt oss. Väldigt vackert och väldigt gott! Också här hade man mycket samarbete med frivilliga och andra utomstående aktörer. Det här var också biblioteket som stolt kunde visa den första returneringsautomaten. Man hade fått den på tisdagen samma vecka. Automater skulle införas i andra bibliotek senare. Även i Part Dieu inne i Lyon hade man alltså ännu manuell utlåning och returnering.

Martin:

Ett problem med sådana här massiva tillställningar är hur man ska välja i utbudet, men man märkte att vissa aktuella teman kom fram i många av föredragen. Jag promenerade varje morgon genom den stora parken Parc de la Tête d'Or och hälsade på girafferna i zoologiska trädgården innan jag kom till kongresscentret Cité Internationale. Arrangemangen var kanske inte till alla delar perfekta, men det mesta fungerade, inte minst med hjälp av de hjälpsamma och oftast engelskkunniga volontärerna som bestod av studerande och pensionerade bibliotekarier.

Enligt programmet hade kongressen 227 sessioner, och därtill kom biblioteksbesök och andra tillställningar och möten. Man fick en bild av vilka frågor olika bibliotek i olika länder har att tampas med. Synen att biblioteket ska ta del av utvecklingen i samhället – "Librarians as change agents" – kom starkt fram, med ett särskilt ansvar för kvinnor, barn och minoriteter. Biblioteken måste förstå information och ha den professionalitet som krävs att ställa informationen till användarnas förfogande. Biblioteken ska vara "centers for excellence", som James G. Neal sa.

Ett annat tema var bibliotekets roll i en ny informationsomgivning, "Google is not enough" som ett sessionsrubrik löd. Frågan är förstås vad biblioteket då kan erbjuda som Google inte kan? Aktuell var också pannediskussionen om "Mass Internet Surveil-

lance and Privacy – how does it affect you and your library?"

Det är i alla fall uppenbart att biblioteken verkar under ett starkt förändringstryck. Användarnas förväntningar förändras snabbt, liksom bibliotekens roll. Vi måste aktivt behärska informationsflödet före det behärskar oss (men samtidigt vill många användare att biblioteket fortsättningsvis ska vara just en plats för böcker). Bibliotek kunde t.ex. ta en pedagogisk roll genom att producera eget material. Vi måste satsa på de unika resurser vi har och som man inte kan få på andra ställen. Samarbete mellan bibliotek bör utvecklas, t.ex. genom integrerade bibliotekssystem, specialisering, och så vidare.

Påfallande många av sessionerna hade ordet "digital" eller "electronic" i rubriken. Biblioteket ska undersöka och utveckla olika lösningar och tjänster för webben och sociala medier. Det är något som ligger i luften, men bibliotekarier vet inte alltid riktigt hur de ska förhålla sig till de nya medierna. Ett bra exempel är e-boken som vi nu har talat om i många år, men de valda lösningarna har inte alltid varit de mest lyckade. På kongressen presenterade olika företag sina produkter och bibliotekssystem. Det som jag saknade var en kritisk genomgång av det som open source (t.ex. bibliotekssystem som Evergreen eller Koha) kan erbjuda biblioteken. Många är intresserade av dessa frågor, men mitt intryck är att de denna gång mest fick behandlas i korridorsnacket utanför det officiella programmet.

Man har några år talat om att biblioteket inte är en plats utan en verksamhet. Det var därför intressant att synen på biblioteket som just en fysisk plats där man samlas, en "learning space", åter betonades i ett par föredrag. Då i kombination med den gamla folkbildande synen att biblioteket är en garant för jämlik informationsinhämtning, demokrati och yttrandefrihet.

Jag hade inte möjlighet att delta i de officiella biblioteksbesöken, men likt Helena besökte jag på egen hand biblioteket i Part Dieu. Det var en stor byggnad i flera våningar där verksamheten gav ett rätt traditionellt intryck. Bibliotekarien med knut i nacken som hyschar åt alltför högljudda besökare är numera ett ämne för skämtteckningar i de nordiska länderna, men visade sig vara levande verklighet i Frankrike.

PÅ VÄG MOT FÖRNYADE REDSKAP

För över ett år sedan inleddes i Nationalbibliotekets regi ett projekt för utveckling av redskap för indexering och informationssökning med ämnesord. Det handlar bland annat om länkad data, ontologier och nya användargränssnitt för tesaursar och ontologier.

Inom det så kallade ONKI-projektet vidareutvecklas nu resurser och tillämpningar som i sin tur är resultat av många års arbete med ämnesordlistor eller tesaursar vid bland annat Nationalbiblioteket och senare av ett forskningsprojekt om den semantiska webben och ontologier – FinnONTO vid Aalto-universitetet med samarbetspartner. Samtidigt som utgångspunkten för arbetet är det som finns från förut inkluderas nya tankesätt och nya tekniska möjligheter tas aktivt i bruk.

Av särskild vikt ur svenskspråkiga organisationers och användares synvinkel är det svenskspråkiga arbetet med Allmän finländsk ontologi – ALLFO (tidigare kallad ALLSO). Ontologins motsvarande namn på finska är Yleinen suomalainen ontologia – YSO. Arbetet med den svenska delen av ontologin har i olika former pågått vid Åbo Akademis bibliotek i takt med motsvarande finskspråkiga arbete, så även under föregående år 2013 när förnyade satsningar gjordes på projektet med Finansministeriet och Undervisnings- och kulturministeriet som finansiärer. Numera utförs det svenska ontologiarbetet vid Åbo Akademis bibliotek i nära samarbete med övriga parter i projektgruppen vid Nationalbiblioteket.

Ontologier bygger på tesaurustraditioner, men innehåller en del nya element som kräver nytänkande och nya lösningar. Ontologierna har egentligen uppstått i kontexten för den semantiska webben, inte traditionellt i biblioteken. I korthet är en ontologi en begreppsmodell för något ämnesområde. Den beskriver begrepp och relationer mellan dem i formell maskinläsbar form. Begreppen används i beskrivningen av informationsresurser, med andra ord som ämnesord vid indexering.

Vad gäller ontologiprojektet och -arbetet så har det grundligen förnyats i och med övergången till Nationalbiblioteket och benämningar och namnformer har ändrats.

ONKI-servicen som fungerat som användargränssnitt för en rad vokabulärer har fått det nya namnet Finto och ontologins svenska namnform ändrades till Allmän finländsk ontologi – ALLFO så att den motsvarar den finska. Det senare som en följd av de faktiska omständigheterna beträffande språket och kulturkontexten för ontologin: YSO/ALLFO är en trespråkig ontologi som skapas i och utgående från den finländska kulturen (i vilken den finlandssvenska är en del). Finska och svenska är ontologins utgångsspråk och den engelska versionen finns med som en översättning.

Innehållet i ontologin YSO/ALLFO baserar sig på de ämnesord som finns i Yleinen suomalainen asiasanasto – YSA och Allmän tesaurs på svenska – Allärs, men vidareutvecklas och fördjupas för att passa in i ontologins begreppshierarkier och det ontologiska sammanhanget i övrigt. I praktiken har utvecklingen av ontologin inneburit en del förändringar även i tesaursen, eftersom man försöker vara förutseende och se till att bägge vokabulärerna till innehållet är så likadana som möjligt.

Arbetet med ontologiservicen har inte varit problemfritt, vare sig ur teknisk eller ur innehållsmässig synvinkel, och att fortsätta utifrån ett arbete som gjorts snarare som forskningsprojekt än med tanke på verklig användning i bibliotekskontext har också medfört sina utmaningar. Satsningarna på vidareutveckling av gränssnitt för ämnesordsanvändning och på innehållet i vokabulärerna, samt genomgripande förbättringar gällande användarvänlighet kommer förhoppningsvis att ge resultat och leda till förnyade och förbättrade redskap för indexering och sökning med ämnesord. Positivt är också det att det svenskspråkiga arbetet funnits med från början och fått en etablerad ställning som en viktig del i helheten.

Frågan om en eventuell allmän övergång från tesaurs till ontologi som hjälpmedel för ämnesordsindexering och -sökning står dock ännu öppen och delar åsikterna. En del uppfattar det som självklart att ontologin befinner sig ett steg högre på utvecklingsskalan och att dess tekniska möjligheter vinner över de traditionella tesaursarnas, medan andra upplever att ontologier-

na i sig inte kan fungera bättre för användarna, åtminstone inte i den traditionella bibliotekskontexten.

Arbetet med tesaursen Allärs fortskrider för övrigt som vanligt och sker parallellt med ALLFO-arbetet. Upprätthållaren av Allärs deltar såsom tidigare i gemensamma möten med den grupp som fattar beslut om nya termer och ändringar till den finska versionen YSA och det svenskspråkiga terminologiska arbetet utförs med stöd av en arbetsgrupp. Samarbete med de finska aktörerna har blivit allt viktigare i och med att innehållet i ontologin enligt nya principer för språkversionernas sinsemellan förhållande ska vara likadant på bägge språken.

Sedan årsskiftet 2014 finns den förnyade och uppdaterade tesaurs- och ontologiservicen tillgänglig för allmänheten på finto.fi där tesaursar och ontologier, bl.a. YSA, Allärs och YSO/ALLFO, samt en rad specialvokabulärer publiceras. Finto är tekniskt väl fungerande som gränssnitt och tesaursarna och ontologierna i servicen uppdateras med jämna mellanrum så att de senaste ändringarna och tilläggen i innehållet som gjorts finns med. Med andra ord kan man nu med fördel använda Allärs och andra vokabulärer via Finto, i stället för via VESA-webbtesaurus såsom tidigare.

En rad utvecklingsplaner för Finto-servicen och ontologierna finns och kommer i mån av möjlighet att med tiden förverkligas. Ambitionerna för ontologin YSO/ALLFO är emellertid höga eftersom den är avsedd att kunna användas på tre språk, i olika typer av organisationer och av olika användare, på många olika ämnesområden och i olika servicekontexter.

Vägen fram till ontologin som ett användbart och effektivt redskap för innehållsbeskrivning (även i någon mån automatisk och trespråkig indexering) och sökning av de olika typer av dokument som finns i vårt informationssamhälle är ännu lång att gå och kräver också att den visionen finns och delas av dem som är verksamma på området.

Mera information om Finto tesaurs- och ontologiservice finns på projektets officiella wikisida (wiki.helsinki.fi/display/ONKI/) och Finto-servicens hemsida (www.finto.fi)

SKOLANS CENTRUM

Athena-biblioteket på Sursik

På Sursik skola i Pedersöre fick vi för tre år sedan ett helt nytt skolbibliotek. Skolbiblioteksverksamheten har dock längre anor än så. Skolan har alltid haft någon form av skolbibliotek och när undertecknad tog över biblioteksskötseln 1989 så fanns biblioteket i ett utrymme i den senast utbyggda delen av skolan. Utrymmet var i och för sig rätt trevligt med ett arbetsrum praktiskt placerat alldeles intill. Dessutom fanns modernmåslärrarnas klassrum precis bredvid biblioteket. Trots det var utrymmet för litet och hade en alltför undanskymd placering.

Hur får man ett nytt skolbibliotek?

Svaret på ovanstående fråga är förmodligen att det krävs en kombination av ihärdighet och statsbidrag. Sursik deltog i UBS-projektet *Läs och skriv* i början av 2000-talet där en av kursdagarna ägnades åt skolbiblioteket som rum. När jag skrev en artikel för projektets bok tvingades jag grundligt fundera vad kursen konkret hade gett. Det stod klart att ett modernt skolbibliotek ska placeras på ett centralt ställe i skolan. I Sursik var det lärarrummet! Men var placerar man då femtio lärare?

Till saken hör att lärarrummet då var alldeles för trångt och det var inte svårt att få rektorns stöd för idén att bygga ett helt nytt lärarrum och flytta biblioteket in i det gamla. Hösten 2009 kom beskedet om beviljat statsbidrag för en utbyggnad av skolan. Vid den tidpunkten hade vi inom skolan länge talat om behovet av ett nytt bibliotek och alla tog mer eller mindre för givet att skolbiblioteket skulle placeras centralt. Jag hade själv utmärkta möjligheter att delta i planeringen eftersom jag vid tidpunkten var både rektor och skolbibliotekarie.

Vid skolstarten 2011 kunde vi välkomna eleverna till en helt förändrad skola. Om-

byggnaden av de gemensamma korridorutrymmena tillsammans med utbyggnaden av den administrativa delen förde på en gång Sursik som byggnad från 1960-talet till 2000-talet. I denna uppgradering av själva fastigheten spelar biblioteket en betydande roll.

Varför Athena?

När Pedersöre gymnasium ville vara med och utveckla sin skolbiblioteksverksamhet flyttades gymnasiets skönlitteratur till det gemensamma skolbiblioteket. Ett nytt namn på biblioteket blev aktuellt och kom till efter en namntävling bland lärare och elever. Av cirka 150 förslag stannade vi för Athena, namnet på visdomens gudinna i det gamla Grekland.

Bittis och Biblioteket i fokus

Processen att modernisera biblioteksverksamheten hade startat flera år tidigare. Skolan hade förmånen att delta i Bittis-projektet och därigenom få ovärderlig hjälp med att få igång en datorisering av biblioteket. Bittis gav också startskottet för en satsning på temaläsningböcker. Samtidigt med beslutet om ett nytt skolbibliotek fick skolan pengar från UBS för ett lärmiljöprojekt kallat Biblioteket i fokus. Lärmiljöpengarna bidrog till att biblioteket införskaffade en info-tv och en klassuppsättning iPaddar. Inom ramen för projektet har vi även satsat på läsfrämjande verksamhet och framför allt utarbetat ett undervisningsmaterial för att göra eleverna mer informationskompetenta.

Den vardagliga verksamheten

Vi är flera som delar på uppgiften att sköta biblioteksverksamheten. Huvudansvaret ligger dock på skolbibliotekarien och jag får betalt för fem timmar i veckan. Dessutom

NILS ÖSTMAN

delar tre lärare i modersmål på 2,5 timme i veckan för att kunna hålla biblioteket öppet alla raster. Vi har 70 minuters lektioner och därför tre raster per dag. Under alla dessa raster är biblioteket bemannat med lärare som sköter utlåning, returnering, ger boktips åt eleverna och ställer tillbaka böcker i hyllorna. Dessutom står biblioteket till förfogande under lektionstid för alla lärare. För att undvika kollisioner har vi ett boknings-system där man kan reservera biblioteket.

En stor del av min tid går åt till att köpa böcker, registrera dem i biblioteksdatasystemet och plastning. Vår budget för tidningsprenumerationer och bokinköp är drygt 6000 euro. Lärare och elever får komma med önskemål om bokinköp.

Jag brukar också ha biblioteksinformation och bokprat i alla sjuor. För bokpratet läser jag kontinuerligt ungdomsböcker. Korta sammanfattningar av lästa böcker

▲ Biblioteket är det första du ser när du kommer in genom huvudentrén till skolan, det mest centralt placerade utrymmet i hela skolfastigheten.

presenterar jag i Power Point- format på samplaneringstillfällen för modersmålslära-
rarna.

Biblioteket som en del av skolans verksamhet

Skolbiblioteket i Sursik är en kontinuerlig satsning från skolan och kommunen. Att bygga upp det nya biblioteket var en stor engångssatsning men själva verksamheten utvecklas hela tiden.

Kommunen har satsat extra pengar för att biblioteket ska vara öppet varje rast och vi har alltid pengar i budgeten avsatt för bok-
inköp.

Redan i tre år har vi i Sursik haft en läs-
timme varje vecka, alla läser en bok under
en halv lektion. I samarbete med kommun-
biblioteket hade vi senaste läsåret lästävling-
en Gilla orden! mellan klasserna i åk 7. Året
före det så hade vi Sveriges läsambassadör

Johan Unenge på författarbesök i årskurs 8.
Även detta i samarbete med kommunbibli-
oteket. För föräldrar har vi ordnat bokprat
och eleverna försöker vi också nå via sociala
medier.

Hur har vi fått allt detta till stånd?

För det första måste det finnas någon som
brinner för skolbiblioteksverksamheten på
skolan, som har tid och intresse att satsa lite
extra. Men det räcker inte med en eldsjäl,
stöd från skolans ledning är viktigt. På Sur-
sik har vi haft det väl förspänt genom att jag
själv i många år har varit biträdande rektor
för skolan och från denna position har jag
kunnat påverka. Jag har alltid fått rektors
stöd för skolbiblioteksverksamheten och
även utbildningschefen har med sitt stöd
fått bildningsnämnden att satsa pengar på
bibliotekets öppettider. Modersmålslära-
rarna har också på ett föredömligt sätt engage-

rat sig i skolbiblioteket. Det ligger ju i allra
högst grad i deras intresse att ha ett fung-
erade skolbibliotek.

Framtiden?

De nya läroplanerna betonar olika typer av
läsande och accentuerar behovet av biblio-
tekstjänster. När PISA-undersökningarna
visar en sjunkande trend gällande ungdo-
mars läsande är en fortsatt satsning på skol-
bibliotek nödvändig.

Min vision för skolbiblioteket är en utö-
kad bemanning så att skolbibliotekarien kan
göra det man borde satsa på, nämligen att
planera och genomföra olika projekt med
lära-
rarna. Att allt mer kunna undervisa i de
färdigheter som ungdomarna idag behöver
vad gäller skrivande på nätet och att han-
tera den information de själva hittar på nä-
tet. Arbetsuppgifterna lär inte ta slut i första
taget!

▲ Birgitta Aurén, kultur- och biblioteksdirektör vid Vasa stadsbibliotek-landskapsbibliotek.

LISA NYLUND

Lisa Nylund

Vårmöte i Vasa

I maj träffades föreningens medlemmar för vårmöte i Vasa. Förutom själva mötet stod föreläsningar om bibliotekspolitik och sociala media, samt författarbesök av Åsa Lind och Yvonne Hoffman på programmet.

Biblioteket och beslutsfattarna

FSBF:s vårmöte hölls på Vasa stadsbibliotek 16 maj och öppnades av kultur- och biblioteksdirektör Birgitta Aurén, som talade om hur man pratar med politiker. I dessa spartider är det enligt henne viktigt att fästa uppmärksamhet vid hur vi sparar, det vill säga att man följer genomtänkta principer i stället för att gå med osthyveln. Egentligen borde biblioteken få mer resurser under dåliga tider för att stöda utbildning och fortbildning samt minska risken för utslagning.

Vad är det då man som bibliotekschef bör framhålla för politikerna? Framför allt gäller det att ta aktiv del i kommunal planering och förklara bibliotekets betydelse. Ett språk som i regel går hem hos politikerna är det ekonomiska, att biblioteket står för endast 1 % av de kommunala utgifterna, men används av 70 % av invånarna. Efter kommunalvalet brukar Aurén skicka infomaterial till fullmäktige och träffa fullmäktigegrupperna för att förankra idéer, och samtidigt lyssna på politikerna och deras tankar.

Det viktigaste enligt Aurén är att försvara basservicen och hon är benhård när det gäller materialanslaget, som under inga omständigheter får skäras ner. Böcker till ut-

låning är kärnan, det är därför biblioteken finns. I samband med Vasa stads 400-årsjubileum 2006 höjdes anslaget tillfälligt med 1 euro per invånare, som en gåva från staden till stadsborna.

Det gäller att föra en öppen dialog med beslutsfattarna och riktigt nöta in bibliotekets samhällseliga roll och ideologi, det vill säga att den medborgare som har kunskap och vet hur man hittar den klarar sig i samhället. Bibliotekets folkbildande uppgift består, men tar sig efter hand nya former. Nätbibliotekens roll växer hela tiden, men när det gäller de kommunala biblioteken är det skäl att stå lite på bromsen, eftersom de är närbibliotek vars kunder till stor del är barn och äldre.

Sociala media – förväntningar och verklighet

Maria Kronqvist-Berg, som doktorerat på hur allmänna bibliotek använder sociala media (some), höll en föreläsning i ämnet. Hennes undersökning gjordes dels genom enkäter till personal och kunder, dels genom innehållsanalys på Facebook.

För några år sedan trodde man att some skulle rädda bibliotekens framtid, eftersom de bygger på samma grundidéer om öppenhet och tillgänglighet. Det visade sig dock snart att personalens förväntningar inte sammanföll med kundernas. Då man hoppades på intresse och nya kunder, förväntade sig kunderna fortsättningsvis traditionella bibliotekstjänster och betjäning öga mot öga. Även vana användare av some blev förvånade över konceptet, eftersom man hade en annan uppfattning om vad ett bibliotek är än vad personalen har. Eftersom kunderna inte väntade sig att hitta biblioteket på Facebook, så var det svårt för biblioteken att möta sina kunder där.

Man måste också fråga sig vad kunderna vill ha av biblioteket och dess nättjänster. Interaktiva tjänster har varit ett ledord, men kunderna är inte intresserade av att kunna påverka innehållet i katalogen med taggar och liknande, det viktigaste är att katalogen är pålitlig och enkel att använda.

Många bibliotek som satsat på närvaro på some har stött på den hårda verkligheten att personalresurser och tid inte räcker till. Kontinuitet är viktigare än att synas i så många kanaler som möjligt, varför man bör prioritera och ha en klar strategi. Dessutom tar det ett tag att lära sig hur some fungerar: hur många kommentarer och delningar ett inlägg får beror t.ex. på vid vilken tidpunkt man lägger upp det och hur det är formulerat. Om man vill ha diskussion ska man inte ställa retoriska frågor, utan frågor som faktiskt kräver svar. Sedan har personalen ock-

så ett ansvar att styra interaktiviteten och ta del i samtalen, om och när de uppstår.

En sak som är svårt för många är att hitta det rätta, informella anslaget. Det är lätt att gömma sig bakom sin institution, men i some behövs en personlig prägel för att nå fram. Förstås ska man inte vara privat, men försöka hitta en balans mellan professionell och personlig. Visserligen är bibliotekets uppgift att informera, inte underhålla, men man kan informera på ett underhållande sätt. Biblioteken har en uppgift att vara närvarande överallt i samhället, också på some.

Vårnötet

Föreningens ordförande Christian Nelson presenterade verksamhetsberättelsen och bokslutet samt läste upp verksamhetsgranskarnas utlåtande. Det har framkommit att föreningens arkiv inte är deponerat utan donerat till handskrifts- och bildenheten vid Åbo Akademis bibliotek. Föreningen fick beröm för sin aktiva och välstrukturerade verksamhet. På mötet föreslogs att en del av föreningens kapital skulle sättas in på ett högräntekonto. Styrelsen funderar vidare på förslaget. Styrelsen föreslog att medlemsbrev i framtiden skulle skickas ut elektroniskt samt att kallelserna till årsmötena skulle publiceras i Bibban och på föreningens webbplats. Därför uppmanas alla medlemmar som inte meddelat sin e-postadress till medlemsregistret att göra det.

Författarskap, resor, bibliotek

– Jag har aldrig blivit så rörd över att få ett pris som detta, sade författaren Åsa Lind med anledning av att hennes bok Dunderlunds bästa bokstav valdes till årets biblioteksbok 2013. Lind växte upp i Norrlands inland, där det fanns få böcker men i stället vällästa skolbibliotek. Hon läste alla sorters böcker och menar att man inte ska begränsa barns läsande av rädsla för att de ska bli skrämda eller skadade.

– Man lägger sin förståelse på den nivå man är kapabel till, till skillnad från film. När ett barn läser en bok filtrerar hen helt enkelt bort det som hen inte är redo för.

Författandet har fört Lind ut till världen och till många olika sorters bibliotek, från klassbibliotek med 20 böcker till stadsbibliotek med stränga säkerhetsvakter. En sak hon insett under sina resor är vikten av en bibliotekslagstiftning och avgiftsfria bibliotek, något som vi här i norr tar för givet. Till exempel i Turkiet är bibliotekens existens helt beroende av borgmästarens goda vilja.

Det är svårt att förklara vikten av hur man förvaltar en boksamling och vad som gör den till ett bibliotek. Det avgörande är in-

te bara att den är organiserad, utan att man laddar den med en betydelse. Om man lyckas med det kan man förmedla den betydelsen till exempelvis en skolklass och få dem att bli stolta och glada över sitt bibliotek. Det är bibliotekets ansvar att ge böckerna laddning av gåva och underverk.

Lind har också mött många barn i skolor i olika länder.

– Skilladen ligger inte mellan olika länder, utan om barnen är läsare eller inte. Ibland är det bland de fattigaste barnen jag mött de mest medvetna och intelligenta läsarna. Ger man barnen möjlighet att läsa och ta till sig böcker blir de läsare, och då är det i första hand.

Historiska barnromaner

Mötets andra författargäst var Yvonne Hoffman, aktuell med sina historiska böcker för mellanåldern, bland andra Tsarens galejor som utgår från slaget vid Rilax. Uppföljaren Fånge hos Tsaren handlar om Jöns som blir krigsfånge efter slaget vid Poltava.

– Jag blev så fångslad av 1700-talet att jag inte riktigt kommer loss från det.

Hoffman har alltid varit intresserad av historia, och det kunde ha blivit vilken tid som helst som hon fastnade för.

Många historiskt intresserade nöjer sig med att läsa om olika tidsperioder, men inte Hoffman.

– Författare som skriver vill ge ord åt sin tid. Man vill hitta uttryck, pröva sitt språk. Det är som att söka tapeter till ett rum. Därför blir vi aldrig färdiga med att berätta om vårt förflutna.

LISA NYLUND

▲ Yvonne Hoffman.

Isabel Johansson

Biblioteksdagar i Umeå

Svensk biblioteksförnings biblioteksdagar, som detta år ordnades i Umeå 7–8 maj, samlar kring 500 biblioteksprofessionella från svenska folk- och högskolebibliotek. FSBF har inte deltagit i biblioteksdagarna på många år, men sökte och fick i år understöd från Svenska folkskolans vänner för att kunna sända en representant till biblioteksdagarna.

Den första stora föreläsningen höll Lars Strannegård som är professor i företagsekonomi och prorektor vid Handelshögskolan i Stockholm. Hans föreläsning gick under rubriken: *Kvalitet och allsidighet – går det att mäta?* Idag vill vi mäta det mesta för att se att vi får det bästa möjliga resultatet men hur ska vi då mäta kvaliteten och vad är kvalitet? I den nya bibliotekslagen i Sverige finns ett grundläggande kvalitetskrav på att bibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet. Enligt Lars är ett problem med kvalitetsbegreppet att det ofta invaderas av ett kvantitetsbegrepp. Kvantitet är dock inte alltid lika med kvalitet och hur ska vi kunna skilja på detta? När vi mäter kvalitet måste vi ta i beaktande tidsperioden, kontexten och mätbarheten. Det som går att mäta kan också jämföras. Enligt Strannegård är det de professionella inom ämnet som måste slå fast vad som är kvalitet. Ett likriktat tänkande är kvalitetsens värsta fiende och upplevelser och skönhet kan aldrig mätas i siffror. När en expert ska bedöma vad som är kvalitet måste hen kunna argumentera och artikulera för varför en produkt har kvalitet. Det är endast genom bildning och kunskap som någon kan bestämma vad som är kvalitet eftersom om man mäter endast med siffror är det risk att man förlorar nyansrikedomen. Kontexten är även viktig, för om vi säger att vi köpt en

vara från en billighetskedja betyder det inte nödvändigtvis att varan i sig håller hög kvalitet men för att komma från en billighetskedja har den en hög kvalitet.

Följande programpunkt var indelad i fyra olika sessioner. Jag valde Barbro Thomas föreläsning om universitet- och högskolebibliotekens styrningsstrategier. Hon tog upp hur statsmakten påverkat universitets- och högskolepolitiken i Sverige och hur biblioteken själva idag ska kunna sätta sina strategiska målsättningar. Barbro gick mycket in på historien och hur biblioteksväsendet har utvecklats i Sverige. Hon började från 1940 då det fanns 11 000 studenter i Sverige till idag när det finns 357 000 studenter. De vetenskapliga biblioteken klarade inte av att hantera informationen och lösningen man gjorde var att anställa mera personal med den påföljden att det gjordes mindre bokinköp. På 1960-talet kom det krav på rationalisering av biblioteken i Sverige och i samband med detta börjar man dra upp riktlinjerna för Libris och 1972 kom då Libris som är Sveriges nationella katalog.

Thomas funderade över vad det är som gör att studenterna kommer till biblioteken trots att de kan sitta var som helst och läsa och skriva sina arbeten. Innan man gör några radikala beslut inom biblioteket bör man ta fram essensen för vad som är bibliotekets själ. Många går kanske in för att slänga ut det halvgamla materialet för att skapa mera läsplatser men vad händer då med tillgängligheten till material? De svenska biblioteken har ofta kunnat växa med sina samlingar och få bibliotek har behövt fundera på avskrivningar. Nu börjar väggarna komma emot även i Sverige och man står inför något

som man inte riktigt vet hur man ska hantera inom biblioteksvärlden där man inte tidigare har behövt värdera det material man har utan allt har fått plats.

Nästa programpunkt var en mycket intressant storföreläsning under rubriken "Trender som (be)rör biblioteken". Föreläsningen hölls av Magnus Kempe som på uppdrag av företaget Kairos Future undersökt vilka trender som styr vårt samhälle idag. Detta för att kunna utvärdera vilka roller som biblioteken kan få i framtiden för att få ett underlag för att utveckla en ny biblioteksstrategi. Vad händer, varför händer detta, vad innebär det på sikt och vad betyder det för oss? Kempe menar att det idag inte finns några självklara megatrender som påverkar hela samhället. De trender som finns

► Glashuset på Rådhusområdet i Umeå.

idag utvecklas hela tiden och på det sättet föds det nya trender som är svåra att förutse. Som exempel tog Kempe att dagens ungdom går och ser på Allsång på Skansen medan deras föräldrar hör till den generationen som varit på festivaler och druckit alkohol. Till allsång på Skansen såg han ett samband med Bosse Larsson som var populär i Sverige på 70-talet. Ett bevis på att trenderna även går igen.

Som följande hade jag anmält mig till en workshop i biblioteksstrategi. I Sverige försöker man utarbeta en nationell biblioteksstrategi. Man har hittills lyckats utarbeta en strategi med fem huvudpunkter. Vi delades in i grupper där jag gick med dem som jobbade inom universitetsbiblioteken. Arbetet var utmanande och inom min grupp kom

man till sist fram till att strategierna inte gick att anpassa till universitetsbiblioteken i helhet eftersom de har en bestämd kundkrets och ett ansvar gentemot ett universitet att erbjuda de tjänster som universitetet eller högskolan behöver. Frågorna i sig var intressanta men svåra att rangordna när det mesta känns viktigt beroende på hur man vinklar frågan.

Sista föreläsningen för dagen hölls av Barbara Jones från American Library Association under temat *Intellectual Freedom and Librarians – Professional Ethics*. ALA har i olika kampanjer som "Banned Books Week" och "Choose Privacy Week" tagit ställning för yttrandefriheten och kampanjerna har fått stor genomslagskraft. Barbara utgick från IFLA:s Trend Report där man har kon-

staterat att den nya teknologin kommer att både utöka och minska möjligheterna till information, samtidigt som synen på personlig integritet och datasäkerhet kommer att förändras.

Torsdagens föreläsningar började med Karin Taube som forskar om läsning och som menar att man ska främja läslusten speciellt bland pojkar istället för att fokusera på vad de läser. Hon tog upp skillnaderna mellan goda och svaga läsare. Det finns inte heller några genvägar till att bli en god läsare. För att bli det måste man läsa och genom att läsa kommer man att bättre förstå vad man läser. Goda läsare kommer att efter läsningen reflektera över vad de läst och kan sammanfatta det viktigaste. De söker även information från kompletterande källor. En svag

UMEÅ KOMMUN

läsare slutar att tänka på innehållet när han läst färdigt.

Läsning är en kontrollerad process som måste övas upp. Man kan jämföra med automatiserade processer som att knyta skosnören. När vi börjar måste vi hela tiden fundera över hur vi gör tills det börjar gå automatiskt. För att förstå det vi läser måste vi hela tiden ha uppmärksamheten påkopplad. När vi då äntligen kan läsa med flyt kan vi koncentrera oss på innehållet istället.

Som följande deltog jag i en föreläsning av Barbara Jones om kundernas rätt till integritet. Hon menar att amerikanerna har förlorat sitt privatliv och allt de gör finns registrerat. I Amerika samarbetar även företagen och staten och utbyter information med varandra för att bättre kunna följa vad olika medborgare gör. "You don't know what you've got until you lose it." Efter den elfte september 2001 har staten börjat samla in information om medborgarna som de fritt använder för att spåra illegal verksamhet. I Amerika samlas data in om vem vi är, vad vi läser och vad vi tycker, när vi går någonstans och när vi kommer fram, vem vi pratar med och vad vi säger till dem. 2010 samlade NSA dagligen in 1,7 miljarder telefonsamtal.

Biblioteken i USA är snart den enda platsen där du kan ha kvar din integritet. I Con-

necticut vägrade en bibliotekarie ge ut information om vem som hade använt datorerna mellan en viss tid och vilken information de hade sökt efter till FBI. Bibliotekspersonalen blev trakasserade och fallet gick ända upp till högsta domstolen i USA. Detta fall slutade med att biblioteket vann. Tystnadsplikten på våra bibliotek och det sätt som vi "förstör" informationen på är ett viktigt led i att bevara våra privatliv. Många bibliotek i Finland har idag sådana system att även om vi skulle vilja kan vi inte få fram information om vem som har använt vilket material efter att personen lämnat in materialet. Barbara menade att Norden ännu är rätt förskonat från denna övervakning. Samtidigt påverkar den amerikanska och brittiska dataövervakningen också de nordiska länderna då en stor del av datatrafiken för tjänster som vi använder dagligen går via USA och Storbritannien. Det har uppdragats att många stora amerikanska IT-företag nödgas lämna ut stora mängder information till myndigheterna. Något vi kan fundera över eftersom stat och företag alltmer samarbetar om informationen.

Johanna Koljonen talade om läsandets kultur. Läsningen och läskunnigheten idag är i kris. Vi får allt svårare att koncentrera oss på längre texter och idag är det många

föräldrar som endast klarar av att läsa en dagstidningssida eller en sida i mobiltelefonen. Johanna har gjort en undersökning om vad ungdomar idag läser och vill läsa om och ser att fantasyfiktur har fått ett starkt grepp. I en undersökning svarade en flicka "alltså vi läser inte människoböcker". Ungdomen idag vill gärna läsa om olika fantasivärldar som de kan ta sin tillflykt till och vistas i länge.

Som avslutning på dagen hade jag anmält mig till ett besök på Umeå universitetsbibliotek som nu var bekant efter gårdagens middag. Guiden som visade oss runt påpekade att de hade fem olika klassifikationssätt som de använt när de satt de olika samlingarna i hyllorna. Det skulle ha varit intressant att höra kundens åsikt om detta.

Konferensen i Umeå var välordnad med ett varierat och intressant program. Föreläsningarna hölls på Folkets hus i Umeå som är en stor byggnad med många fina föreläsningssalar och ett välfungerande trådlöst nät. Jag hade bokat OK hotell som ligger 15–20 minuters promenadväg från centrum men den vänliga busschauffören i Umeå körde mig till hotellet gratis och under resan diskuterade vi vikten av barns läsning. Det kändes som en bra start på biblioteksdagarna.

▲ Folkets hus på Vasaplan i Umeå.

UMEÅ KOMMUN

Ralf Friberg

Pensionären och boken

Tal på årskonferensen i Åbo 18.9.2014

När en lekman rör sig i bibliotekets värld sker det ofta varsamt och med respekt. De flesta av oss laici har en positiv erfarenhet av biblioteken sedan barnsben samt ungdomens krävande skolor och studier. Den tacksamheten bär vi med oss genom livet. Alltså, ett stort och ödmjukt Tack också från mig och hundratusentals av min utdöende generation. När den offentliga sektorns ekonomiska villkor blir allt strävare, borde denna vilande goodwill inom breda lager av befolkningen utnyttjas mycket aktivare än nu.

Den största delen av vårt kulturarv är fortfarande knutet till boken. En kamp för att främja de unga generationernas boksynthet i datorns alienerande och isolerande värld är därför också en pågående strid för att bibehålla och utveckla vårt land som en kulturnation. Nu är det sagt!

ICT är spöket som främst präglar de redan pensionerade generationerna. Vart vi än ser över samhällets sektorer har digitaliseringen redan dragit fram som en tsunami. De äldres medborgerliga rättigheter väger därvid föga. Kommunala kungörelser finns bara på nätet. Vården teknologiserar på bred front. För att fungera som en aktiv eller ens hyggligt informerad medborgare måste man vara datakunnig. Pensionärerna, våra aktivaste väljare, förblir tysta inför denna svallvåg av ny teknologi. De är i princip lojala mot ett samhälle, som inte längre finns. Paradoxalt nog vill de samtidigt rösta på yngre kandidater i tron att de bidrar till en positiv utveckling. En folklig pensionärsprotest med baderoller och rollatorer på gatorna har vi inte sett och kommer vi knappast att uppleva. Medelhavsländernas sätt att protestera folkligt hör inte hemma i nationen Lagom.

Inom biblioteksväsendet är en lika omvälvande, teknologisk utveckling på gång

som i det omgivande samhället. Självfallet för den också mycket gott med sig. Ett e-postmeddelande från biblioteket i Ekenäs påminde mig för en dryg vecka sedan om att min lånetid höll på att gå ut. Men jag måste vara rörlig för att kunna återlämna min länebok i tid. Med ett växande antal åldringar utökas de orörligas antal. Vägen till biblioteket förblir stängd. Månadens få taxisedlar måste användas för att skaffa mat, erhålla vård och eventuellt träffa bekanta.

Datorproblemet är såklart övergående. Om femton–tjugo år kan också åldringarna mangrant använda datorn för att tillfredsställa behov av service och kontakter. Ålderdomens krämpor, försvagningen av alla människans vitala funktioner kan de nya samhällsingenjörerna dock inte åtgärda, lika litet som Stalins bolsjevikiska människosjälens ingenjörer kunde annat än att sprida vanmakt och terror. I dag och kanske i morgon heter sviterna av pensionärernas dilemma isolering, ensamhet, desperation och förtvivlan. Familjen som serviceenhet genom generationerna är ödesdigert splittad och klanens ansvar för sina medlemmar – gammal som ung – har förtvinat. Just nu ser det dessutom ut som om klyftan mellan de välbärgade och de resurssvaga har fördjupats. Det kanske fortsätter så.

Vill vi se ljus på saken är det naturligtvis möjligt att de snåla och svåra kommande åren kan driva fram ytterligare digitala lösningar avsedda att förbättra en redan smidig service och fylla luckor efter en förment övertalig personal.

En bok skall läsas eller – om synen har sviktat – höras. I takt med den teknologiska utvecklingen utvecklas nya metoder för att bistå läsningen och trots synförsämring förlänga tiden i läsandets skymningsland. Tillåt mig fråga, har biblioteksväsendet, trots

sin kommunala karaktär, som ändå är riksomfattande tack vare bibliotekariernas riksorganisation, gjort något för att delta i ett inspirerande samtal med till exempel den industri som tar fram nya hjälpredor för de synskadades läsning, de synskadades sammanlutningar och konsumentorganisationer som kan tänkas ha ett intresse att värna de synskadades intressen? Frågan om att kunna läsa har också en ekonomisk dimension. Biblioteken måste kunna bevisa, att läsning under handikappförhållanden också är en fråga om kommunal ekonomi. Både för att bevilja resurser och för att därmed upprätthålla människans fysiska och andliga vitalitet.

Nordiskt samarbete

Biblioteksfacket har av tradition nordiska kontakter. Jag tänker på den tidiga samnordiska satsningen på bokbuss på Nordkalotten, främjande av boklån på nordisk bas, fackliga möten med stimulerande och framåtblickande föreläsare och seminariediskussioner. Men har man på samnordisk nivå någonsin diskuterat temat Pensionären och boken? Om inte, gör det! Nordiskt har denna fråga därtill ett invandarperspektiv. Detta är alltför knepigt och långt från dagens rubrik för att jag skall kunna spåna om saken. Ni kan och bör ägna detta tema mera än en flyktig tanke.

Pensionärernas riksorganisationer – de existerar från Samlingspartiet till Vänsterförbundet – har försökt koncentrera sig på det mest akuta. Det är intressebevakningen. Deras medlemskåren önskar också att förbunden skall göra detta samtidigt som pensionärerna på lokalnivå önskar mera mys och pys, resor, nya bekantskaper, delade fritidsintressen och även folkdans.

Det finns, såvitt jag vet, ingen verksam-

”Äldre människor kanske vill återkomma till biblioteket för att hitta forna favoriter nu när minnesglömskan och fantasin kräver en återgång till tidigare tiders favoritläsning?”

hetsform bland pensionärerna, som tangerar hur man genomför läsningen på gamla dagar. Förresten har jag märkt att intressanta böcker om samhälle och histora eller bestsellers för den delen ges ut i sådana pocketversioner, att jag varken kan eller orkar läsa deras alltför finstiltat text. Men ingen protesterar.

Dialog behövs

Pensionärerna läsvanor känner jag inte till i detalj. Det kan tänkas att någon vill läsa böcker, som tidigare i livet har gjort ett djupt intryck. Några kanske vill ägna sig åt en oskyldig eskapism, drömma sig bort på bokens vingar från en trång eller annars trist vardag. Man kanske inte längre har den ambitionen levande, att följa med allt som sker i samhället. Böcker kan på grund av pränten eller längden förbli alltför jobbiga. Här finns utrymme för fortsatt forskning.

Vad vill jag säga ytterligare? Jo, det ligger i bibliotekens intresse att etablera en samtalskontakt med pensionärsorganisationerna. De sex största ingår i en självständig takorganisation, som på svenska förkortas till PIO, Pensionärernas Intresseorganisation, på finska till EETU, Eläkkeensaajien etujärjestö. Det gäller att få dessa organisationer att ställa upp bibliotekspolitiska, riksfattande mål. På lokal nivå kan biblioteken inleda en dialog med de nu obligatoriska, kommunala äldre råden.

Idén med det bibliotekarielösa biblioteket torde inte direkt förbättra pensionärernas tillgänglighet till boken och biblioteket. Visst är det bekvämt att kunna gå in i biblioteket med eget kort, att återlämna böcker i någon lämplig glugg och att ströva bland hyllorna på jakt efter populära verk, som dessvärre är utlånade och har en lång kö. Men som ni redan vet saknar det tysta bib-

lioteket rådgivare, det har inte medhjälpare och erbjuder endast en stum fasad för dem, som i sin egenskap av kunder hos biblioteket behöver råd, vägledning och bistånd. Ett öde bibliotek är en styggelse inför Gud. Förutom att dessa experiment med extrem självbetjäning noggrant måste följas upp har facket ett självklart intresse av att motarbeta försök, som gror ur självbetjäningen, att radikalt skära ned på den personliga servicen.

Boknostalgi

En bokälskare nalkas bibliotekets gratisbord och avskrivna böckers hyllor med tvetydiga känslor. Självfallet kan det vara underbart att hitta älsklingsböcker, som sedan länge försvunnits i flyttens Ginnungagap eller utmönstrats i samband med rationaliseringar av den personliga boksamlingen. Böcker är, som ni vet, världens dyraste tapeter. Boksamlaren struntar i både döda kackerlackor och mumifierade smörgåsar om den nyfunna antikvariska boken är den rätta.

Jag måste här få fläta in några ord av skåningen och ordkonstnären Frans G. Bengtsson. Han skriver att ”ett par år efter studentexamen tog jag till mig hela den läckra och avslappnande livsinställningen”. Bengtsson redovisar detta i verket *Sällskap för eremit*. ”Eremiten var jag själv, vilken, osäker och okänd, en talang som fortfarande sökte sin roll”.

Bengtsson citerar en ”fryntlig djävul”. Djävulen påstår att ”det med tiden kommer att gå lättare och bli långt mer angenämt att läsa böcker”. Jag hoppas att det är så med våra läsande pensionärer. Bengtsson påpekar att ”det är klart att motvillig läsning tröttnar, men efter hand som vanan befastes, har den spontana glupskheten en tendens att breda ut sig”. Hur sant detta än är kan jag inte associera äldre människors läsvanor till di-

rekt glupskhet. Det är klart lika bra med en middagsslummer. Det ena utesluter inte det andra.

Och vad händer om ett hårdhänt ansande av ett ständigt växande bibliotek går ut över någonting, som jag ville kalla bokgenerationer? Äldre människor kanske vill återkomma till biblioteket för att hitta forna favoriter nu när minnesglömskan och fantasin kräver en återgång till tidigare tiders favoritläsning. För mig kan denna längtan få gestalt i en nyläsning av Frans G. Bengtsson. Och så köpte jag dussinet volymer av P.G. Wodehouse av biblioteket i Ekenäs. Dessa välbevarade böcker var kommenterade av ambassadören Eduard Palin och gav mig en möjlighet att under två terminer i gymnasiet höja mitt vitsord i engelska från sex till nio och i studentklassen till en hel tia. Nu äger jag dessa Wodehouse inklusive diplomatens minnesvärda och lärda kommentarer i sirlig piktur. Någon annan kanske vill låna Hans Martins *Räkna de lyckliga studenterna blott*, Birgit Tengroths *Törst* eller Harry Martinssons tidiga berättelser *Kap Farväl* eller *Resor utan mål*.

Jag önskar gärna tro att boken är evig. William Shakespeare uttryckte på sin tid en stark tro på det tryckta ordet. I den berömda sonetten nr 18 ingår raderna: ”Shall I compare thee to a summers rose...” Sonetten avslutas med de klassiska orden ”so long as man can breathe or eyes can see / so long lives this, and gives life to thee”.

Låt oss alltså begrunda och uppskatta dagens demokratiska bibliotek som är. I vår tid motsvarar ingen boksamling det antika biblioteket i Alexandria. I gengäld existerar i vår tids demokratier få gränser för den fria tanken – utom åldersrasismen. Så jag kan sluta med ”Extra libelli, nulla salus est”. Utanför böckerna finns ingen frälsning.

Mer eller mindre öppet?

Ett meröppet bibliotek är ett bibliotek, som utöver den normala, bemannade öppettiden har en utvidgad öppettid då invånarna kan betjäna sig själva. Under denna tid kan biblioteksanvändarna komma in i biblioteket och använda dess utbud med hjälp av bibliotekskortet och eventuellt en pin-kod. Det nya servicekonceptet sprider sig och intresset är stort, inte bara bland bibliotekarier och beslutsfattare, utan också i media och bland allmänheten. Självbetjäning och meröppet väcker många frågor, är det en möjlighet eller ett hot?

Modellen med det obemannade meröppna biblioteket kommer från Danmark, där det första försöket gjordes redan för tio år sedan. Försöket blev en succé och i dag är det bara 16 av landets 98 kommuner, som inte har meröppet. Flera av dessa är emellertid på god väg att införa självbetjänt öppettid, uppger chefskonsulent Jonna Holmgaard Larsen på Kulturstyrelsen i DKNYT 4.11.2014.

Erfarenheterna från Danmark visar att biblioteksanvändarna har tagit självbetjäningen till sig. Också den respons som hörts om meröppna bibliotek i Finland, till exempel från Hammarbacka i Åbo, har varit positiv. Och varför skulle vi vara annorlunda än danskarna? Låntagarna kan själva och vill själva. Den utvidgade öppettiden upplevs som ett plus i sig, också utan att personalen finns till hands.

Att införa självbetjäning i ett obemannat bibliotek kräver en del investeringar i form av tekniska installationer, kanske avtal med ett bevakningsföretag och eventuellt omöbleringar. En del beslutsfattare har oavsett investeringarna vädrat morgonluft och tänkt att här kan finnas möjlighet till insparingar i personalkostnaderna. Viktigt att klargöra är att ett meröppet bibliotek med självbetjäning inte nödvändigtvis är en sparåtgärd. Avsikten är att förbättra betjäningen, så att bibliotekets tjänster är tillgängliga för invånarna i en större utsträckning än tidigare, inte att minska på personalen. Män-

niskor har i dag vant sig vid att utföra sina ärenden så gott som dygnet runt och på egen hand. Biblioteken ska också erbjuda denna möjlighet. Självbetjäningen är en möjlighet, ett supplement till den bemannade öppettiden, men betyder i inget fall som helst att biblioteket klarar sig utan personal. Det finns fortsättningsvis uppgifter som kräver personalens närvaro och kompetens.

Innan man bestämmer sig för att införa obemannad självbetjäningstid finns det en del frågor att lösa. De har att göra med säkerheten och ordningen, även om meröppna bibliotek rapporterat att det inte förekommit några som helst problem med ordningen – tvärtom. Men hur försäkras man sig om att utrymmet är och känns säkert för alla besökare? Att lokalen och materialet inte utsätts för ofog? Måste man ha en åldersgräns för att upprätthålla ordning? Det finns bibliotek som inte har åldersgräns och så finns det de som har en åldersgräns på 15 eller 18 år. Yngre äger inte tillträde utan vuxensällskap – taget för givet att det är just barn och ungdomar som är bråkstakarna. Vilken är alltså tillgängligheten? Är den lika för alla eller bara för somliga? Med tanke på alla – barn, ungdomar, vuxna och åldringar – möjlighet att komma till biblioteket är det viktigt att minnas att meröppna bibliotek gäller en utökning av öppettiden, inte en minskning av den (därför är också termen meröppet så bra).

Meröppna bibliotek kan, väl planerade, utgöra en möjlighet att förbättra biblioteksservicen för invånarna. De behöver inte vara ett hot mot personalens ställning eller lokalen och materialet. Det stora plusset är nöjda och tacksamma användare, som till och med varit lite överraskade av den nya smidigheten biblioteken visar. Olika modeller behöver nu testas och utvärderas. På regionförvaltningen planerar vi nästa år göra en utredning om meröppna bibliotek i Finland. Om finländska erfarenheter kan man redan nu läsa i diskussionsforumet *Kirjastoalan keskiössä* på Kirjastot.fi.

Susanne Ahlroth

Skribenten arbetar vid Regionförvaltningsverket som överinspektör med de allmänna biblioteken som specialområde (susanne.ahlroth@avi.fi)

”Människor har i dag vant sig vid att utföra sina ärenden så gott som dygnet runt och på egen hand.”

VILGOT STRÖMSHOLM

▲ Avslutande paneldiskussion.

Vilgot Strömsholm

Nationella biblioteksdagen 2014

Den första Nationella biblioteksdagen gick av stapeln i Åbo den 17.9.2014, dagen före FSBF:s årskonferens. Båda evenemangen ägde rum i studion i Åbo stadsbibliotek. Temat var ”Det Nya Biblioteket – slänga ut böckerna eller hålla dem kvar?”. Programmet höll sig ganska långt till temat, som granskades på ett mångsidigt sätt.

Överinspektör Susanne Ahlroth öppnade dagen, och sade att det vid Regionförvaltningsverket (RFV) sedan en tid tillbaka funnits intresse för samarbete kring en nationell biblioteksdag. Åbo stadsbibliotek – Egentliga Finlands landskapsbibliotek var först ute med att visa intresse, och den första biblioteksdagen ordnades därför nu i Åbo. Dagen är inte tänkt att konkurrera med FSBF:s årskonferens, utan skall istället fungera som ett komplement till den. Servicedirektör Ulla-Maija Maunu från Åbo stadsbibliotek – Egentliga Finlands landskapsbibliotek tackade i sin tur Ahlroth för idén, och uttryckte sina höga förhoppning-

ar för dagen. Direktör Marianne West-Ståhl från RFV i Västra och Inre Finland sade också några välkomstord. RFV har i ökande grad satsat på och genomfört fortbildning för bibliotekspersonal.

Efter inledningen följde hela fem timmar med föredrag och andra program, varvade med lunch och kaffe. Först på scen stod enligt programmet kulturråd Hannu Sulin från undervisnings- och kulturministeriet, men han hade tyvärr fått förhinder. Hans material presenterades istället av inspektör Kari Vainionpää från Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland. Budskapen under denna presentation var inte uteslutande

positiva: enligt rykten kommer vi att få färre landskapsbibliotek, och också lagstiftningen kan i framtiden ge en mera begränsad roll åt biblioteken.

Digitaliseringens utmaningar

Alla föredrag som följde behandlade digitaliseringen ur ett eller annat perspektiv. Arkivchef Jessica Parland-von Essen från Brages Pressarkiv talade under rubriken ”Minne och kulturarv – biblioteken som förmedlare och bevarare i framtiden”. Bland annat den hela tiden minskande försäljningen av böcker i pappersformat skapar utmaningar med tanke på framtidens bevarande

▲ Jessica Parland-von Essen.

VILGOT STRÖMSHOLM

av kulturen. Bibliotekens bevarande funktion handlar dock inte bara om samlingarna: till exempel kan biblioteken fungera som en samlingsplats och center för hembygdsverksamhet.

Informatiker Aino Ketonen och expeditionschef Virva Nousiainen-Hiiri från Helsingfors stadsbibliotek berättade om verksamheten vid det nyligen grundade konsortiet för de allmänna biblioteken. Ketonen redogjorde för hur konsortiet kan stå till tjänst vid anskaffning av e-böcker till de allmänna biblioteken. På svenska är situationen kvistig eftersom svenska Elib vill ha enskilda bibliotek som kunder, inte ett konsortium. Nousiainen-Hiiri berättade om konsortiets arbete med metadataprocesser. Biblioteken lär ofta åsidosättas av bland andra kommersiella aktörer i utvecklingen av metadata, trots att de naturligtvis är centrala experter i sammanhanget. Arbetet med metadataprocesserna strävar efter att spara arbete genom att bland annat undvika dubbel katalogisering, och därmed spara tid till annat, mera fruktbart arbete. Nousiainen-Hiiri tror att bättre metadata kan ge ökad synlighet, och därmed hindra läsarflykt från inhemska böcker.

Mera information om konsortiet finns på www.biblioteken.fi/sv/biblioteksbranschen/bibliotekssamarbete/konsortium.

Meröppna bibliotek

Efter konsortiepresentationerna talade Ulla-Maija Maunu om Åbo stadsbiblioteks erfarenheter av meröppna bibliotek. Den programpunkt gav upphov till den klart största mängden diskussion. Hammarbacka

filialbibliotek i Åbo har redan varit meröppet, och flera andra filialbibliotek skall bli det, inte minst för att stadsstyrelsen har bestämt att självbetjäningsgraden skall stiga. I Hammarbacka har det skett en mjukstart med lättillgänglig kameraövervakning och öppettider som alltid sammanfaller med huvudbibliotekets. Samarbete med vaktföretag har varit en väsentlig del av meröppenheten. Vid stängningsdags schasar en högtalarröst ut besökarna, och en stund efter att dörrarna stängts går larmet på. Meröppenheten har i Hammarbacka lett till en fördubbling av mängden biblioteksbesökare.

Både själva föredraget och diskussionen gav upphov till problematiserade meröppenheten. Problem och möjligheter togs upp: bibliotekspersonalen tycker i regel illa om meröppet, biblioteket riskerar att bli en "låneplats" istället för ett bibliotek, och det kan bli svårare att motivera anställningen av biblioteksproffs när biblioteken förefaller att fungera utan, åtminstone på kort sikt. Dessutom finns det ett demokratiproblem i meröppenheten: de som färdigt har svårt med bibliotek kommer inte att få det lättare om personalen tas bort. Samtidigt ser man dock en chans att lyfta fram den egna yrkeskunskapen: förr eller senare kommer besökarna att märka att någonting fattas.

Den största delen av diskussionen bestod dock av nyfikna frågor om de praktiska detaljerna kring meröppenhet: till exempel fick vi veta att vaktföretaget kan hjälpa med kunder som vägrar lämna biblioteket (ordningsfrågorna hade mest löpt smidigt). Faktumet att kunderna hämtar bibliotekets tidningar rakt ur postlådan väckte viss munterhet.

Framtiden är här

Efter lunchen höll länsbibliotekarie Peter Alsbjer från Länsbiblioteket i Örebro län det sista föredraget för dagen: *Dekonstruera, rekonstruera och utforska folkbiblioteken på nya vägar*. Alsbjer angav själv att han vill väcka tankar kring bibliotek. Ett centralt tema var framtiden: Alsbjer citerade William Gibson, som sagt att framtiden redan är här, den är bara ojämnt fördelad, och presenterade sedan ett väldigt brett perspektiv på biblioteken. Han ville dock undvika att så att säga presentera framtiden, eftersom framtiden är vad man gör den till. En viktig trend som biblioteken bör beakta på sätt eller annat är övergången till mobil teknik. Digitalisering och ett nytt medielandskap ställer i största allmänhet nya krav på yrkeskompetens och bibliotekens utformning. Alsbjer avslutade med att säga att folkbiblioteken är dinosaurier, men att de likt fåglarna kommer att överleva.

Peter Alsbjer har en mycket flitigt underhållen blogg på adressen peterals.wordpress.com.

Den långa dagen avslutades med en panel med temat *Det Nya Finlandssvenska Biblioteket – bredd och djup eller efterfrågan?* I panelen medverkade informationsspecialist Eva Costiander-Huldén, pedagogiska informatikern Cecilia Eriksson, arkivchef Jessica Parland-von Essen, författare Peter Sandström, biblioteksdirektör Leif Storbjörk och bibliotekschef Karolina Zilliacus. Panelen modererades av ledande informationsspecialist Maria Lassén-Seger. Bibliotekens kris var det centrala temat. E-läroböcker tär på kulturarvet: de går numera ofta rakt till eleverna, och bevaras alltså inte i biblioteken. Böcker blir kvar i hyllorna, det är klart att kunderna läser mindre. Men trots det pekar undersökningar på mycket nöjda kunder. Det är ännu oklart om detta beror på polarisering av kunderna eller annat. I allmänhet diskuterade man faktumet att mycket nytt händer hela tiden, och att det blir allt svårare att mäta bibliotekets fram- och motgångar: enkel låneräkning vill inte räcka till längre.

Efter panelen hölls en kort avslutning. De sammanlagt över 60 personerna som hade deltagit eller uppträtt gick från biblioteket många kunskaper rikare.

Lisa Nylund

NYA BIBLIOTEKSCHEFER

MILLA KURONEN

Milla Kuronen

Innan Milla Kuronen landade som bibliotekschef i Hangö hann hon arbeta på flera olika håll inom biblioteksvärlden. Efter studier på humanistiska fakulteten vid Åbo universitet och ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi jobbade hon på både allmänna och vetenskapliga bibliotek.

– Jag har jobbat som bibliotekarie på allmänna bibliotek i cirka tio år på 90-talet. Under 2000-talet jobbade jag på Åbo universitet och Åbo yrkeshögskola mest som informatiker, alltså gjorde informations-sökningar i olika databaser och på webben. Jag kom till Hangö från Gustavs kommunbibliotek, och där skötte jag vid sidan av biblioteksväsendet också kultur- och museiväsendet.

Kundservicen viktigast

I Hangö trivs Kuronen bra och uppskattar att verksamheten på biblioteket där är mångsidig. Biblioteket håller en god servi-

cenivå, andan är god och till trivseln bidrar också en vinterträdgård. Man har satsat på barn och unga med ett upplevelserum, som i år är inrett kring temat drömmar. Personalen vågar också vara lekfull.

– En gång om året leker några av personalen vattenkrig med barn på stranden. Den här händelsen ordnas på Världens Miljödag för att påminna om betydelse av rena stränder och rent vatten.

Det viktigaste för Kuronen är att biblioteket kan erbjuda god kundservice, och hon anser att kundservicens betydelse har ökat de senaste åren.

– Kundservice ska inte ses som en kostnadspost utan ett bra sätt att marknadsföra ens eget bibliotek.

Det bästa med att få jobba som bibliotekschef är att få se och lära sig nya saker och möta människor. Och, förstås, att få jobba på ett ställe där det finns en massa material att låna.

Viktig resurs

Utmaningar finns det förstås också så att det räcker: biblioteken måste följa med samhällsutvecklingen och nå ut till alla olika kundgrupper. En av bibliotekets uppgifter är att erbjuda utrymmen för olika ändamål, då det speciellt i små kommuner och städer kan råda brist på lämpliga utrymmen för t.ex. föreningar. Kuronen vill också lyfta fram bibliotekens demokratifrämjande roll via till exempel att medborgarna kostnadsfritt kan låna media och ta del av ett brett informations- och kulturutbud. Dessutom är biblioteket en särskilt viktig resurs när det gäller att stimulera barn till läslust och bidra till barns språk-, skriv- och läsutveckling.

– Jag tror att de flesta människor anser det självklart att det finns offentligt finansierade bibliotek, och jag inser att allmänheten har förtroende för biblioteken – bland annat att man kan få råd och vägledning och att biblioteksservicen förblir avgiftsfri. Med ett så-

dant utgångsläge är bibliotekens ställning gynnsam och stabil även om biblioteken har många utmaningar och förändringstryck.

Till sist måste jag fråga: vad lånar en bibliotekschef själv från biblioteket?

– Helst nya böcker som har anskaffats till biblioteket. Jag läser både skön- och facklitteratur. Nyligen läste jag till exempel en biografi som Tuula Karjalainen har skrivit om Tove Janssons liv.

JOUNI MALMBORG

Asko Rossi

Rossi började i Helsingfors stadsbibliotek 1986 som tf. biblioteksbiträde i bokbussen. Sedan studerade han till biblioteksbiträde och efter några år till bibliotekarie, vid Helsingfors och Tammerfors universitet. I Helsingfors har han jobbat längre perioder i huvudbiblioteket i Böle samt i Östra centrums bibliotek. Efter att ha varit chef i Vallgårds bibliotek flyttade han för en cirka 2-årsperiod till Lojo bibliotek i Västra Nyland.

– Vi hade många intressanta projekt med Lojo stadsmuseum där. Sedan var det dags att närma sig Ring III igen.

Efter 2010 var Rossi ansvarig för västra Vandas tre bibliotek i nästan tre år.

– Och nu har jag varit 9 månader i Borgå som chef för stadsbiblioteket här.

Borgå nyaste huvudbibliotek fyller 15 år nästa år. Tuomo Siitonen har planerat det och biblioteket representerar modern arkitektur, byggnaden passar fint in i omgivningen. Borgå stadsbibliotek fungerar sedan 2011 som Nylands landskapsbibliotek. De lokalhistoriska samlingarna är omfattande. Historiskt sett är det värdefullaste kanske Borgå Gymnasiums bibliotek: över 30 000 verk omfattande böcker, kartor, handskrif- ter ända från 1400-talet.

Utmaningar

– Vi har kommit in i en tidsperiod då biblioteksidén borde kunna formuleras på nytt: bibliotekets plats i samhället, i sin omgivning. Det jobbet tar ju tid. Alla samlingar måste gås igenom noggrant, nya medier

borde passa ihop med det servicekoncept vi erbjuder. Kanske det allra viktigaste är att finna nya samarbetspartner till biblioteket: arbetet med skolor och daghem är viktigt, men branschövergripande planering inom bildnings- och kultur- samt socialsektorn skulle kunna skapa det bästa resultatet för alla organisationer, och den bästa servicen till alla kunder.

– Om vi bara kunde vi ha tillräckligt med tid att göra något annat än att spara pengar, det har jag tänkt flera gånger efter våren. Att få pengarna att räcka till är ett evighetsproblem och en alltid aktuell utmaning.

Det mest givande med jobbet som chef anser Rossi vara att det är möjligt att påverka helheten: hurdana resurser vi erbjuder våra kunder, hurdan serviceidé vi har och på vilket humör vi är då vi arbetar under veckan och under årets lopp. Att utveckla bibliotekets servicehelhet med personalen är mycket intressant och givande.

Framtiden

Biblioteket är lika viktigt i morgondagens Finland som idag.

– På finska har jag formulerat saken: *kirjasto on sivistyksen tukiasema*. Biblioteket är samhällets basstation. Biblioteket upprätthåller och vidarebefordrar civilisation och kultur över generationerna och samhällsklasserna, numera också med hjälp av moderna elektroniska redskap och nätverk. Det finns mycket att göra. Biblioteket har en viktig roll för att skapa och garantera tillgång till information för alla. Demokratiskt beslutande är inte möjligt utan korrekt information.

Själv brukar Rossi låna böcker, cd- och dvd-skivor.

– Jag började med yoga på sommaren, jag tror att jag behöver alla möjliga redskap för att gå vidare med min nya hobby. Men det är roligt – jag rekommenderar detta till alla.

Har du betalt medlemsavgiften för år 2014?

Om du är osäker kan du ta kontakt via e-post på adressen medlem@fsbf.fi. Kontaktuppgifter och instruktioner för hur du betalar medlemsavgiften finns i redaktionsrutan på sidan 3. Den som inte betalt medlemsavgiften två år i rad kan enligt föreningens stadgar uteslutas ur medlemsregistret.

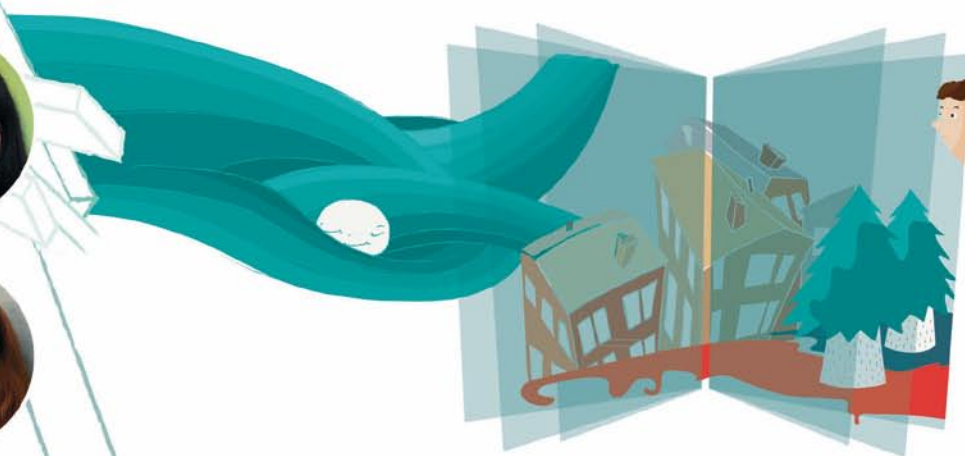
Förutom vår egen tidning Bibban ingår även tidskriften Svenskbygden i medlemsavgiften. För att få Svenskbygden krävs att du själv skriver in dig som medlem i Svenska folkskolans vänner (www.sfv.fi) och meddelar att du är medlem i Finlands svenska biblioteksförening.

Om du har flyttat eller bytt e-postadress, kom ihåg att meddela det till medlem@fsbf.fi. OBS! Enligt beslut på vårmötet kommer information till medlemmarna i fortsättningen huvudsakligen att förmedlas i Bibban och elektroniskt, dvs. via e-post, föreningens webbplats och Facebook, inte med pappersbrev som tidigare. Meddela därför din e-post om du inte redan gjort det!

SURFA.PÅ BOKVÄGEN

Bibliotekens läskampanj

i Lovisa:

Nora Strömman
Henrika Andersson
Maria Turtschaninoff
Katarina von Numers-Ekman